RADIO FREE EUROPE
RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK SECTION

PŘEHLED TISKU

Číslo: 200 (8984) Datum: 19.12.89

OBSAH

-gč- (Rudé právo)	Jmenována vláda SSR	3
-red- (Rudé právo)	K výsledkům mimořádných konferencí KSČ a KSS (Ze zasedání předsednictva ÚV KSČ)	4
-red.- (Rudé právo)	Nalévání čistého vína (Rozhovor s Vasilem Mohoritou o událostech v ČSSR)	5
Jana Šmídová (Svobodné slovo)	Kdo bude presidentem? (Dva průzkumy veřejného mínění)	8
-red- (Rudé právo)	Programové prohlášení Československé sociální demokracie	9
-red- (Svobodné slovo)	Návrh programu Čs. strany socialistické	11
Zdeněk Mlynář (Rdé právo)	Tak takhle tedy také ne (Dopis Zdeňka Mlynáře redakci Rudého práva)	18
-red- (Rudé právo)	Rudé právo celé straně (Otevřený dopis delegátům mimořádného sjezdu KSČ)	19
lov (Svobodné slovo)	Novináři chtějí změnu (Iniciativní skupina novinářů svolala valnou hromadu)	20
(ČTK) (Rudé právo)	K cestám do ČSSR (O zjednodušení cestovních formalit pro emigranty)	21
Jana Šilingová (Svobodné slovo)	Miloš Jakeš nic nevěděl? (Miloš Jakeš popírá svou vinu)	22
-iv- (Svobodné slovo)	Co říká M. Jakeš (Bývalý generální tajemník KSČ k jeho další politické práci)	23
ČTK (Svobodné slovo)	V. Bilak k roku 1968, a K žalobám na V. Bilaka	24
-red.- (Svobodné slovo)	Jak to bylo 17. listopadu (K výsledkům vyšetřování policejního zákroku 17.11.)	25
L. Vencálek (Svobodné slovo)	Vrátil se z ilegality (Rozhovor se Stanislavem Devátým)	28

PTO

Radka Kvačková (Svobodné slovo)	K případu T. Tichého (Okolnosti jednoho záhadného přepadení)	29
ČTK (Rudé právo)	O poslání pohotovostního pluku ČSR	30
ČTK (Zemědělské noviny)	Obnovení případu Babinský (Pozice předsednictva ÚV KSČ k zneužívání moci některými funkcionáři)	31
Jan Urban (Svět hospodářsrví)	Vlastnictví klíčovým problémem (Vlastnictví jako klíč k reformám)	32
ČTK (Svobodné slovo)	Orlík bude pro lidi? (O možnosti předání sídla funkcionářů KSČ lidu)	34
Irena Gerová (Svobodné slovo)	České knihy doma (Aktivity Nadace Charty 77 v Československu)	35
Pavel Melounek (Svobodné slovo)	Fórum, které má jeden primát (Uvolnění zakázaných filmů)	36
-jaš- (Svobodné slovo)	Co hořelo v lomu? (Tajné dokumenty Ministerstva vnitra)	37

++

Jmenována nová vláda SSR

Stanovisko předsednictva SNR k volbě prezidenta

BRATISLAVA (Od našeho zpravodaje) — Předsednictvo Slovenské národní rady jmenovalo v úterý do funkce předsedy vlády SSR akademika Milana Čiče.

Jmenovalo též novou vládu SSR, ve které je šest členů KSČ, devět členů bez politické příslušnosti a dvě ministerská křesla budou dodatečně obsazená z členů Demokratické strany a Strany slobody.

Předsednictvo SNR jmenovalo členy vlády SSR v tomto složení: **ing. Jozefa Markuše, DrSc.** (bezpartijní), prvním místopředsedou vlády, **ing. Vladimíra Ondruše** (bezpartijní) místopředsedou vlády, **PhDr. Alexandra Varga** (bezpartijní) místopředsedou vlády, **doc. JUDr. ing. Vladimíra Lexu, CSc.** (KSČ), prvním místopředsedou vlády a předsedou Slovenské komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj, **ing. Michala Kováče, CSc.** (bezpartijní), ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva financí, cen a mezd, **docenta Ladislava Chudíka** (bezpartijní) ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva kultury, **ing. Ivana Veselého** (KSČ) ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu, **ing. Mateje Rolky** (bezpartijní) ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva obchodu a cestovního ruchu, **ing. Miroslava Belanského, CSc.** (KSČ), ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva zemědělství a výživy, **ing. Jána Ducký** (KSČ) ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva průmyslu, **docenta JUDr. Ladislava Kotlu, CSc.** (bezpartijní), ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva spravedlnosti, **doc. RNDr. LadislavaOváče, DrSc.** (bezpartijní), ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva školství, mládeže a tělesné výchovy, **ing. Ivana Štelse** (KSČ) ministrem vlády SSR pověřeným řízením ministerstva výstavby a stavebnictví a **JUDr. Máriu Kolaříkovou, CSc.** (bezpartijní), ministryní vlády SSR.

Předsednictvo SNR rozhodlo, aby akademik Milan Čič, předseda vlády, inženýr Vladimír Ondruš, místopředseda vlády, a PhDr. Alexandr Varga, místopředseda vlády, řídili ministerstvo vnitra a životního prostředí až do jmenování ministra. Určili též, aby inženýr Jozef Markuš, první místopředseda vlády, řídil ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí až do jmenování ministra zdravotnictví a sociálních věcí, a JUDr. Máriu Kolaříkovou, CSc., aby řídila Výbor lidové kontroly SSR do jmenování ministra-předsedy s tím, že ministr zdravotnictví a sociálních věcí a ministr-předseda Výboru lidové kontroly SSR budou jmenováni z členů Demokratické strany a Strany slobody.

Nově jmenovaní členové vlády v čele s předsedou složili v úterý na Bratislavském hradě do rukou předsedy SNR ústavou předepsaný slib.

Předsednictvo SNR na své úterní schůzi zrušilo též stanovisko, které přijalo bývalé předsednictvo SNR 21. listopadu 1989 k vnitropolitické situaci. Navrhlo rovněž Federálnímu shromáždění ČSSR za kandidáta na funkci prezidenta ČSSR Alexandra Dubčeka. Potom schválilo návrh na zřízení a složení výboru SNR pro životní prostředí.

(gč)

ZE ZASEDÁNÍ PŘEDSEDNICTVA ÚV KSČ

K výsledkům mimořádných konferencí KSČ a KSS

Většina členů dosavadního ústředního výboru KSČ se vyslovila pro to, aby se před mimořádným sjezdem už žádné zasedání ÚV nekonalo

PRAHA — Předsednictvo ÚV KSČ projednalo na svém zasedání v úterý průběh a výsledky mimořádných okresních a obvodních konferencí, konaných ve dnech 9. a 10. prosince t. r. Vyznačovaly se vysokou účastí a aktivitou delegátů, neprostou otevřeností jednání, ostrou kritikou chyb bývalého vedení strany, které ji přivedlo do nynější krize. Požadovaly rozhodný rozchod se všemi, kdo za to nesou odpovědnost. Byla vyslovena nedůvěra dosavadnímu ústřednímu výboru, který svým složením i postupem ztratil podporu strany a tím, aby přípravu mimořádného sjezdu řídilo nynější předsednictvo. Delegáti také zdůrazňovali, že se strana musí energicky očistit od všech, kdo se dopustili zneužití funkcí a nezákonného obohacování.

Společným dominujícím rysem konferencí bylo odhodlání udělat vše, aby se strana zbavila zátěže minulých deformací, dogmatismu a konzervatismu a uskutečnila svou obnovu na nových základech. Plně bylo podpořeno stanovisko předsednictva ÚV KSČ ke vstupu vojsk do ČSSR v srpnu 1968, ke zrušení Poučení z krizového vývoje a k politické rehabilitaci komunistů, kteří ze strany museli neprávem odejít. V diskusi byla vyslovena podpora myšlenkám návrhu akčního programu. Všeobecný byl však požadavek jeho přepracování do srozumitelné a úderné podoby. Konference se vyslovily pro vypracování nových stanov strany, které zakotví demokratická pravidla jejího vnitřního života. Plná podpora se dostala návrhu na urychlené konání mimořádného sjezdu. Ve svém celku konference podpořily postup předsednictva ÚV KSČ, přičemž požadovaly, aby se urychlila přestavba strany, obnovila její akceschopnost, zabezpečila pohotová reagence všech orgánů na vznikající problémy.

Konference prokázaly, že proces revoluční obnovy strany zdola započal, že v členské základně strany jsou revoluční síly, které mají energii, vůli a schopnosti vyvést stranu z nynější krize, udržet stranické řady, uskutečnit její obnovu a formování na nových základech, nastoupit cestu zápasu za demokratický socialismus. Předsednictvo se ztotožnilo s hlavními požadavky okresních konferencí a rozhodlo plně je využít při přípravě mimořádného sjezdu.

Vzhledem k tomu, že se velká většina členů ÚV KSČ vyslovila pro to, aby do sjezdu již nebyl svolán dosavadní ústřední výbor KSČ a že toto stanovisko okresní konference podpořily, rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ nesvolávat do mimořádného sjezdu strany už žádné zasedání ÚV KSČ.

Předsednictvo současně schválilo odvolání Jaroslava Kojzara z funkce zástupce šéfredaktora Rudého práva a do stejné funkce schválilo Michala Podzimka, člena redakční rady Rudého práva a vedoucího oddělení stranické a ideologické práce.

S VASILEM MOHORITOU O UDÁLOSTECH KOLEM NÁS

Nalévání čistého vína

Vraťme se nejprve o necelý měsíc zpět. Na oné demonstraci na Václavském náměstí po 17. listopadu, kde hořely vášně a oprávněný hněv zároveň, vystoupil pod pomníkem sv. Václava také Vasil Mohorita, tehdy předseda ÚV SSM, nyní člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ, a dal se do diskuse s těmi, co ho obklopili. Sám voják v poli. Odtud se rozvinul i náš rozhovor.

■ Víte, co mě a určitě statisíce řadových členů KSČ mrzí? Že ještě řadu činí po 17. listopadu mnozí vysocí funkcionáři a státní činitelé se »zakopali« ve svých kabinetech a nesestoupili ze svých trůnů mezi bouřící lidi.

Ponechte stranou mou osobu, prostě choval jsem se tak, jak mi velelo svědomí a vědomí.

■ Dobře, ale co to bylo, že jste sestoupil jako předseda ÚV SSM dolů...

Dělal jsem to už dříve. A ty dny po 17. listopadu jsem věděl, že v sázce je dobré jméno našeho SSM a KSČ. Hodně mi také řekla celostátní konference mládeže, vystoupení delegátů. To už byl, řekl bych, poslední signál, že se musí u nás situace v nejbližších dnech, týdnech radikálně změnit, nebo...

■ Marnost nad marnost, když je někdo hluchý a slepý.

Bohužel, dny mezi 17. a 24. listopadem to potvrdily.

■ Promiňte, ale ta situace určité hluchoty mezi některými členy ÚV a členy jiných orgánů KSČ nadále trvá.

Ano, zvyk je železná košile... Jenže, kdo chce lidi zastupovat, těžko obhájí svou pozici, když ani dost dobře neví, koho zastupuje a jak ten, koho zastupuje, myslí, co si přeje a nepřeje. Platí to i o některých poslancích.

■ Pojďme k jádru věci. Už jen několik málo dní nás dělí od mimořádného sjezdu strany. Ve světle toho, co se událo od prvního mimořádného zasedání ÚV KSČ a nyní na okresních a obvodních konferencích, soudím, že strana je sice ta samá, jak byvala v minulosti, ale přece jen je už jiná. Ale podle mého ještě musí projít procesem hluboké diferenciace, pokud jde o její přístup k nové realitě.

Kdybych to měl vyjádřit velmi prostě, aby tomu každý rozuměl, tak naše strana by měla být se vším všudy stranou lidu, v plném smyslu toho slova, prostě otevřít se lidem, být s nimi, žít s nimi, myslím, že vy jste napsal v Rudém právu »být s nimi v dobrém i zlém«, tedy být zastáncem vůle našeho lidu, a ne jako v minulosti dělat si z funkcí nástroj manipulace, ačkoliv někteří to vydávali za vedoucí úlohu naší strany.

■ Někdo vám nemusí věřit, řekne pane, nebo soudruhu Mohorito, vy zase jako komunisté budete chtít uchopit moc a opakovat historii.

Bylo by přece nelogické, abychom se chovali jinak než ostatní politické strany v pluralitním systému, tedy že bychom nechtěli někdy v budoucnu, jako v roce 1946, uspět ve volbách. Ale pokud budu živ a budu moci straně sloužit, tak udělám vše, aby se nevrátily doby uzurpování moci úzkou vrstvou vedoucích funkcionářů na úkor celé strany a jiných částí společnosti. Kam jsme se to dostali? Když někdo chtěl něčeho ve svém životě dosáhnout, musel, platilo-li na kýženém místě nomenklatura, být členem KSČ. Byl to jakýsi dvorní bonton a příslušníci jiných politických stran či bezpartijní byli, abych tak řekl, občany druhé kategorie, a to nemluvím o věřících.

■ Je to jakýsi historický paradox, když si uvědomíme, že strana, která vznikla před téměř 70 lety...

Ano, vznikla z lidu a z vůle lidu, ale když se do jejího čela dostali mocichtiví lidé, tak se vlastně stavěli proti lidu, ať se to balilo do jakýchkoliv hesel a frází. Co zbylo z tak krásného hesla Čelem k masám?

■ Bylo to v různých obměnách slyšet i na zmíněných mimořádných konferencích, jenže mně se zdá, že tu hrozí určité nebezpečí. Je to jakési zahledění do sebe, sebebičování za naše hříchy. Kdybychom v tom setrvali, tak běh událostí nás určitě předběhne a my zůstaneme někde na chvostě dění.

Přesně tak. Musíme si otevřeně na sjezdu říci, s čím a s kým se rozejdeme, a přitom musíme radikálně a od základů změnit ty struktury ve straně, které jsou byrokratické, nefunkční, včetně změn v aparátu.

■ To je váš osobní názor, jaký mají názor členové předsednictva?

Tuším, že v sobotu jste ve vašem rozhovoru s Miroslavem Válkem, který vyšel v Rudém právu, slyšel totéž, co právě říkám. Ostatně, i další členové vedení jsou dnes už téhož názoru, což ovšem není rozhodující, rozhodující je, že si to přeje celá strana.

■ Ocitáme se však v situaci, že chceme-li mít vliv na politické, hospodářské dění u nás, musíme hledat a nejít pro naši politiku spojence. Podle mého po celé délce a šíři levicové fronty. Jenže na jedné konferenci jsem slyšel, že »paktovat« se s různými platformami uvnitř i vně strany je »zradou« ideové čistoty KSČ.

Asi tu jde o nepochopení, nebo o ztrátu smyslu pro politickou realitu.

■ Zřejmě. A asi se zapomnělo, jak to dopadlo s těmi komunistickými a dělnickými stranami na Západě, které se ze známých tzv. principiálních příčin uzavřely do sebe, izolovaly se od vnějšího světa a nakonec ztratily i svůj vliv na politický vývoj ve svých zemích.

Takže nejhorší ze všeho by bylo, kdybychom přestali mezi sebou hovořit, tedy mezi různými skupinami levicově orientovanými, ať už existují na půdě strany, nebo vedle ní. Vlastně to byl jeden z největších a klíčových problémů naší strany donedávna. Uzavřela se do sebe před společností a nebyla schopna přijímat podněty zvenčí, přestali jsme s jinými částmi společnosti komunikovat a začali jsme se zabývat sami sebou, nomenklaturou, papírováním apod. Stali jsme se jakousi »úřednickou stranou«, ztratili jsme kontakt se životem. Tedy není to jen případ některých stran na Západě, ale i náš. Návrat k široké komuni-

Foto VLADIMÍR ŽITNÝ

kací je tedy v našem životním zájmu.

■ **Jenže nebude snadné překonat stereotypy v myšlení mnoha funkcionářů i řadových členů. Bylo to patrné i na okresních konferencích. Bez instrukcí shora zapanovala určitá bezradnost...**

Z povědomí mnoha organizací se vytratilo vědomí o jejich určitém samosprávném postavení, ačkoliv uznávám, že bylo znásilňováno druhou stránkou demokratického centralismu, poručníkováním vyšších článků strany nižším. Být iniciativní a samostatně myslet a jednat se nesloučilo. Ale nyní není čas na reminiscence, teď je třeba naplnit obsah samostatnosti, akceschopnosti bez instrukcí, a to podle místní situace a potřeb. Operativně na všechno reagovat, neotálet, přicházet s iniciativou.

■ **Ale přesto je předsednictvo kritizováno základními organizacemi, že otálí s instrukcemi.**

Opakuji, jak a co dělat v místě musejí přece vědět nejlépe soudruzi na svých pracovištích a v místech bydliště apod. To nemůže vědět vedení strany a je jiná věc, že stojíme před vypracováním jasné ideové, akční linie. Žádný sebelepší program nemůže nahradit osobní působení členů strany mezi lidmi.

■ **Jsou však věci, které jsou pouze v kompetenci vedení strany. Máme tu na mysli mezinárodní situaci v komunistickém a dělnickém hnutí a zvláště v zemích, kde probíhá podobný proces jako u nás. Nezdá se vám, že ty kontakty mezi námi navzájem jsou s ohledem na kvalitativně novou situaci, jaká vznikla ve východní Evropě, dost sporadické a ke škodě společné věci? Přece, měli bychom si vyměňovat poznatky a zkušenosti z těchto procesů, nedovolit nikomu, aby za nás rozhodoval, v kterém patře mnoho přistavěného evropského domu budeme bydlet a jakou roli v něm budeme hrát.**

To je pravda. Nejde ovšem o nějaké pravidelné schůzky, jaké známe z minulosti, které nic, nebo téměř nic nepřinášely, nyní jde o vzájemné konzultace na principu rovného s rovným a za sebe mohu říci, že tuto myšlenku vítám. Když dovolíte, dám ji dát.

■ **Vraťme se ještě domů. Proč myslíte, že vedení strany nepřechází z defenzivy do politické ofenzivy? Jistě, svou roli sehrálo, že se příliš dlouho táhla personální rekonstrukce předsednictva ÚV, ale příčinu vidím hlavně v tom, že jste nic takového v předsednictvu prostě nevymysleli a opozice nás předběhla... Nebo nemám pravdu?**

. . . . . .

Máte pravdu, ale odvykněme si, že iniciativy, o nichž hovoříte, musejí vždy vycházet pouze od generálního tajemníka, čímž ho nechci nějak omlouvat. Prostě neglorifikujme funkce. Jinak přiznávám, že v ovzduší kádrových změn v předsednictvu nebylo dost možné očekávat, že odtud vyjdou nějaké podněty k iniciativám, o nichž hovoříte. Věřím však, že mimořádný sjezd, který se bude konat za několik málo dní, s takovými iniciativami přijde. Vyvozuji to i z toho, že sjezd si zvolí, jak doufám, do vedení strany iniciativní soudruhy, jimž není nic zatěžko, kteří jsou s to dát straně ze sebe všechno.

■ **Když se vás teď zeptám, čím**

napnout onen čas, který nás dělí od voleb do parlamentu, abychom nestratili vaši, volbách příliš mnoho hlasů, co řeknete?

Ať si každá organizace, každý obvodní a okresní výbor KSČ zvolí sám svůj akční postup podle podmínek a místa, v němž působí. Přece vedení strany nemůže vědět, co je pro ten či onen okres, podnik a podobně nejlepší a nejúčinnější. Důležité ovšem je působit neodkladně mezi občany, znát jejich názory na současné poslance národních výborů všech stupňů, vyhledávat takové čestné lidi, kteří jsou hodni poslaneckého mandátu a mají důvěru občanů, a to bez ohledu na jejich politickou příslušnost. A pokud jde o jiné politické strany a různá občanská seskupení včetně Občanského fóra, tak soudím, že bychom měli vůči všem zachovat korektní vztahy. Všem nám jde, nebo by mělo jít o součinnost a spolupráci, a nikoliv o konfrontaci, protože cílem je překonat současnou krizi. Jsem přesvědčen, že o to jde všem slušným a nepředpojatým lidem vůči KSČ, i když se hlásí k Občanskému fóru.

■ **Myslíte, že v rámci seskupení Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí jsou lidé, kteří mají smysl pro politickou realitu a politickou úru v rámci běžně uznávaných pravidel?**

O tom jsem přesvědčen.

■ **Teď otázka, která bude zřejmě pro vás dost svízelná k odpovězení. Během čtrnácti dnů má být po odstoupení Gustáva Husáka zvolen nový prezident. Ve sdělovacích prostředcích figurují k dnešnímu dni v podstatě čtyři jména. Kdybych se vás zeptal, kdo bude podle vašeho soudu prezidentem republiky, chápu, že neodpovíte, ale snad je možné říci, jaká by to měla být hlava státu, jakých občanských kvalit?**

. . . . . .

S ohledem na to, že funkce prezidenta má v Československu hluboké tradice a je personifikací národních, vlasteneckých tradic a že prezident má být důstojným reprezentantem republiky na mezinárodním fóru, tak si myslím, že v duchu toho, co říkám, by to měl být člověk, který sdružuje ve svém vystupování a počínání všechny nejlepší vlastnosti obou našich národů, všechny demokratické pokrokové proudy, jimiž republika žije a bude žít. Pochopitelně musí to být člověk vysokých morálních kvalit, který už v životě mnohé dokázal.

■ **A poslední věc: Trochu si obáváte, když dovolíte, novinářskou polévku. Jde o postavení Rudého práva v rámci naší strany, zdůrazňují v rámci strany, nikoli ÚV. Jakou roli mu v následujících letech přisuzujete?**

Roli mluvčího nejen členů strany, ale širokých vrstev našeho obyvatelstva. Měli byste být tribunou demokracie a boje o sociální spravedlnost. Přál bych vám, abyste se stali pro čtenáře blízkým přítelem, jemuž lze důvěřovat.

■ **Víte, proč se vás na to ptám? Protože všechna dřívější vedení strany viděla v Rudém právu a vůbec ve stranickém, a nejen stranickém, tisku, ale i o ostatních sdělovacích prostředků hlavně tlumočníka názorů politického vedení. Stačí to?**

Musíme odstranit z našich vztahů uvnitř strany, a tedy i mezi Rudým právem a všemi orgány strany, všechny projevy subordinace, byrokratické podřízenosti a nadřízenosti. Mám s tím i vlastní zkušenost. Když mi před nedávnem dali někteří soudruzi v bývalém předsednictvu najevo, že bych se neměl tolik objevovat v novinách, byl jsem udiven, že se sleduje, kolik kdo měl řádek v tisku. Trapné, malicherné, a zda závist, nebo žárlivost, to nevím, asi všechno dohromady. A přece, já jsem považoval za potřebné obracet se k mladým lidem veřejně, a kolikrát to mám dělat za sebou, to je přece moje věc a čím více to budu dělat, tak by mě měli moji soudruzi za to ještě poděkovat, protože mně jde o věc, a ne o počet řádků.

— —

200/7

■ Vraťme se k Rudému právu...

Stránky Rudého práva, jak jsem pozoroval, byly arénou pro různé osobní souboje mezi nejvýše postavenými soudruhy ve smyslu, kdo se na nich objeví častěji a v co největším rozsahu. Bohudík, že to skončilo. Teď Rudé právo stojí před otázkou svých zásadních obsahových, publicistických změn, tedy takových změn, aby bylo s to konkurovat jiným listům a stalo se v dobrém slova smyslu atraktivním, pohotovým listem, dobře informovaným, s výtečnou a zasvěcenou publicistikou, s odvážným a kritickým pohledem na události, jevy a věci, a to i uvnitř strany. Však to víte sami nejlépe. Nerad bych někomu radil, protože poradit si musí redakční rada sama jako tvůrčí orgán se širokými kompetencemi a pravomocemi. Podle mě skončila éra oficiálního, nabubřelého »vládního« deníku s mnoha zbytečnými oficialitami. Alespoň tak já to vidím.

■ Aby vás někdo nepodezíral z toho, že se má Rudé právo »odtrhnout« od strany a stát se nějakým »nezávislým« listem...

Nic takového. Rudé právo musí být zcela logicky nositelem stranické politiky a programu, který přijal sjezd. A jak se linie sjezdu bude na stránkách Rudého práva realizovat, je výlučně věcí odborníků — redaktorů a redakční rady na prvním místě. A ještě něco. Redaktor a třeba nejvýše postavený funkcionář strany jsou partnery v realizaci politiky strany. Vážme a ctěme se navzajem, což platí, nebo by mělo platit vůbec o normálních lidských vztazích anebo o vztazích mezi různými orgány a organizacemi.

Děkuji za rozhovor.

JAN LIPAVSKÝ

20018

Dva průzkumy veřejného mínění

Kdo bude prezidentem?

SOUČASNÁ rychle se vyvíjející situace v naší zemi se samozřejmě odráží i v názorech a mínění jejích obyvatel. To není žádné novum. Novinkou je to, že se jí na rozdíl od dob minulých snaží rychle podchycovat různé výzkumy veřejného mínění, jejichž výsledky jsou také — a to je další pozitivní zjištění — překládány aktuálně veřejnosti.

Pracovníci Ústavu pro výzkum veřejného mínění, kteří od 17. listopadu provedli již tři celostátní výzkumy, nám zaslali výsledky průzkumu, v němž na jejich otázky, týkající se celého spektra otázek odpovídalo v době od 8. do 12. prosince 1107 občanů.

Podle výsledků průzkumu se dnes k Idejím Občanského fóra (OF) a Veřejnosti proti násilí (VPN) hlásí 47 procent občanů — v Praze samotné o 10 procent více. S těmito organizacemi také spojuje nejvíce lidí své naděje do budoucna — 76 procent, ve velkých městech ještě více. Vůbec se přízní veřejnosti těší spíše nově vzniklá hnutí — např. Strana zelených (67 procent), nezávislé odbory (62 procent) a také Strana čs. zemědělců, Čs. sociální demokracie a mládežnické organizace stojící mimo SSM.

Mezi existujícími silami má největší prestiž Čs. strana socialistická, za níž v těsném závěsu následují lidovci a Charta 77. KSČ se těší podpoře 16 procent občanů, dvojnásobek lidí má důvěru v Demokratické fórum komunistů.

Zajímavé je i hodnocení osobností naší politické scény. Nejoblíbenější postavou je V. Komárek. V. Havlovi na druhém místě lidé důvěřují, ale nemalá část má k němu výhrady, ve srovnání s koncem listopadu značně narostla nedůvěra vůči K. Urbánkovi.

Skoro všichni občané si myslí, že další rozvoj naší země vyžaduje klid a rozvahu (94 proc.); 41 procent je pro socialistickou, 3 procenta pro kapitalistickou cestu rozvoje. 52 procent by rádo vidělo „něco mezi tím". 22 procent dotázaných si přeje návrat velkých podniků do soukromého vlastnictví, 13 procent by chtělo, aby do soukromého sektoru přešly velké zemědělské podniky — je zajímavé, že venkov takové tendence výrazně odmítá.

Dotázaní se vyslovili i k zahraničněpolitické orientaci našeho státu — jedna třetina doporučuje dále se zaměřovat na Sovětský svaz a pouze pětina podporuje hospodářskou orientaci ČSSR na socialistické země jako dosud. Přesto je názor, že členství naší země ve Varšavské smlouvě je podmínkou zabezpečení obranyschopnosti ČSSR, častější (47 procent) než názor opačný (37 procent).

■

Včera nás vědecký tajemník Ústavu pro výzkum veřejného mínění dr. Ivan Tomek seznámil i s výsledky orientační sondy, jež zkoumala názory 290 občanů, mužů i žen ze všech krajů na volbu a osobu prezidenta republiky. Jak zdůraznil, údaje nejsou, vzhledem k velikosti vzorku, plně reprezentativní, ale dá se říci, že postihují základní názorové tendence.

A ty jsou velice zajímavé. Lidé zcela ztratili důvěru v naše zákonodárné orgány a proto čtyři pětiny dotázaných uvádějí, že by prezident měl být volen referendem. Na otázku, komu by dali svůj hlas, jmenují respondenti nejčastěji Václava Havla, poté Ladislava Adamce, v Čechách řadí na třetí místo Čestmíra Císaře, na Slovensku Alexandra Dubčeka.

Zeptala jsem se dr. I. Tomka také, zda je možné v současných šetřeních pozorovat politizaci společnosti a zda se nějak výrazně projevují rozdíly mezi postoji a informovaností měst a vesnic. Uvedl, že lidé se nyní intenzivně zajímají o politické dění a na rozdíl od minulosti v první řadě čerpají informace z čs. sdělovacích prostředků, přičemž výrazně (z 36 na 15 procent) pokleslo sledování zahraničních stanic. Zájem o dění je patrný všude a rozdíly mezi městy a venkovem jsou většinou minimální.

Jana ŠMIDOVÁ

Programové prohlášení Československé sociální demokracie

Jednou z nově zakládaných nebo obnovovaných politických stran je Československá sociální demokracie. Pro informaci čtenářů a jako dokumentaci přinášíme programové prohlášení jejího přípravného výboru:

Československo patřilo ještě po druhé světové válce mezi nejvyspělejší státy s demokratickým zřízením, s rozvinutou ekonomikou a bohatým kulturním životem. Po čtyřicetí letech vlády jedné strany kleslo na úroveň zaostalé evropské země. Neutěšený stav se projevuje ve všech oblastech společenského života.

Československá sociální demokracie se stala v roce 1948 jednou z prvních obětí československého stalinismu a byla zbavena jakéhokoli vlivu na veřejné dění. Přišla o všechen svůj majetek. Sociální demokraté byli neustále podezíráni a obviňováni z revizionismu a řada z nich byla perzekvována.

Československá sociální demokracie nenese za současný kritický stav naší společnosti a státu žádnou odpovědnost. Je stranou s čistým štítem, která již od svého založení v roce 1878 neúnavně hájí opravdové zájmy dělníků a ostatních pracujících, ztělesňuje nejlepší tradice boje našeho lidu za sociální spravedlnost a za vyspělý nezávislý československý stát v evropském i světovém společenství.

I. Svoboda — sociální spravedlnost — demokracie

Proto i dnes bude obnovená Československá sociální demokracie usilovat o naplnění základních hodnot lidstva — svobody, sociální spravedlnosti, solidarity a demokracie. Bude bojovat o dosažení těchto cílů:

- parlamentní demokracii založenou na soustavě více politických stran a o včlenění Československa do rodiny evropských států
- právní stát s demokratickým zákonodárstvím a mechanismem dělby a kontroly moci a s účinnými zárukami dodržování právního řádu
- sociální spravedlnost, možnost svobodného a dobrovolného uplatňování politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv každého občana. K tomu patří plné uspokojování hmotných i duchovních potřeb pracujících ve všech oblastech života včetně potřeb ekologických a zdravotních na odpovídající soudobé úrovni
- zaručení svobody tisku, vědeckého bádání a umělecké tvorby
- péči společnosti o mládež, zejména její přípravu na povolání na vysoké úrovni odpovídající požadavkům současné vědy a techniky
- uspokojování potřeb mladých rodin, zejména odstranění jejich současné tíživé existenční a bytové situace
- uspokojování potřeb žen a matek pečujících o děti
- uspokojování potřeb občanů důchodců a jejich rodin a reálnou hodnotu důchodů za každé hospodářské situace
- ochranu důstojnosti lidské osobnosti a solidaritu pracujících
- skutečnou svrchovanost a nezávislost našeho státu, poctivě dodržujícího své mezinárodní závazky, usilujícího o vládu práva v mezinárodních stycích a odmítajícího politiku síly a diktátu
- pokračování evropského procesu uvolňování a prohlubování mírové spolupráce na poli hospodářském, sociálním, humanitárním a ekologickém prospěšné pro všechny národy. Půjde o prosazování skutečných československých zájmů
- přeměnu nynějších vojenských seskupení na organizace regionální spolupráce, podstatné odzbrojení a stažení cizích vojsk z území evropských států. Půjdeme cestou snižování vojenských výdajů a zkracování délky vojenské služby.

II. Co je třeba nyní pro to udělat?

Vůdčí zásadou sociální demokracie bylo a je spojení lidské důstojnosti a hospodářské efektivnosti vedoucí ke společnému blahobytu.

K dosažení toho požadujeme:

- bezodkladnou ekonomickou reformou zvýšit výkonnost našeho hospodářství a modernizovat strukturu průmyslu při plném naplnění práva na práci
- zavést smíšenou ekonomiku založenou na různých formách vlastnictví státního, komunálního, družstevního a individuálního, v níž budou všem hospodářským subjektům zajištěny stejné podmínky
- vytvářet rozvinutý trh, oživit podnikatelské přístupy a vliv státu soustředit na podporu společensky žádoucích programů
- prosadit odbourání neúnosné byrokracie a radikální zjednodušení a zlevnění státní správy,
- zabezpečit sociální jistoty a jejich rozvoj; budeme trvat na odstranění všech sociálních privilegií,
- překonat co nejrychleji léta trvající odcizení pracujících od výrobních prostředků skutečnou dělnickou samosprávou a vhodnou úpravou vlastnických vztahů,
- vybudovat nezávislé odbory a jiné zájmové organizace sloužící ochraně hospodářských a sociálních zájmů pracujících,
- zajistit rovné příležitosti pro všechny v práci i ve veřejném životě na základě jejich skutečných schopností a způsobilostí a odstranit neoprávněné pracovní a společenské výhody zakládající se pouze na stranické příslušnosti,
- rozvíjet nadále družstva a družstevní demokracii, jakož i obnovit tradice a vážnost řemesel,
- spravedlivě rozdělovat veřejné prostředky a zavést spravedlivý daňový systém,
- odstranit znehodnocení životního prostředí a účinně napravovat dosavadní katastrofální stav, chránit přírodu a budovat ekologické průmyslové stavby,
- výrazně zlepšit veškerou zdravotní péči a dosáhnout v ní úrovně vyspělých zemí, umožnit svobodnou volbu lékaře a zajistit zdravotní nezávadnost potravin pro všechny občany,
- přistoupit k odpolitizování pracovišť; v první etapě okamžitě zrušit organizace politických stran ve státní správě, armádě a bezpečnosti, postupně přistoupit k jejich zrušení i ve výrobní sféře.

III. V zájmu uskutečnění uvedených cílů

- bojujeme za morální obnovu společnosti, za opětovné uznání úlohy rodiny,
- odmítáme snahy kterékoli organizace, strany či sociální skupiny o monopol moci a neoprávněné výhody,
- bojujeme proti jakékoliv diskriminaci z důvodu víry, rasy, národnosti nebo zdravotního postižení,
- podporujeme širší účast žen v řízení hospodářského a veřejného života. K tomu jim musí pomáhat rozvoj služeb,
- odmítáme, aby některá politická strana měla své ozbrojené jednotky,
- rozvíjíme naše národní tradice, které umocní národní sebevědomí,
- bojujeme za rovnost všech před zákonem, za spravedlivý právní řád, za přehledné a srozumitelné zákony a předpisy. Všechny musí vycházet z nové, demokratické ústavy,
- budeme prosazovat odměňování podle výsledků práce,
- bojujeme za moderní školskou a vzdělávací soustavu, hodnou národa J. A. Komenského, za zvýšení kulturní úrovně našich národů, za materiální a morální uznání práce učitelů,
- televize, rozhlas a tisk nesmějí být monopolem jedné strany ani státu,
- bojujeme nejen za zájmy Čechů a Slováků, ale i ostatních národností žijících na území našeho státu,
- solidarizujeme se se všemi utlačenými národy v jejich boji za sebeurčení, hospodářský a sociální rozvoj a nezávislost,
- budeme usilovat o rehabilitaci občanů, kteří byli v minulosti

IV. Jakou chceme být stranou

Naše strana je dobrovolným politickým společenstvím lidí různého způsobu myšlení a duchovní svobody, které spojuje idea sociální demokracie. Budeme se rozhodovat na základě svobodných a otevřených diskusí. Plně respektujeme svobodu svědomí. Naše společenství spočívá na těchto základních sociálně demokratických hodnotách: na svobodě, spravedlnosti, zajištění rovných možností, na solidaritě a snášenlivosti.

V. Koho uvítáme v našich řadách

Každého, kdo z politického, mravního a obecně lidského přesvědčení chce bojovat za uskutečnění našeho programu: za svobodu člověka, parlamentní demokracii, blahobyt pracujících lidí, za svrchované právo našeho lidu. Očekáváme všechny, kdož spolu s námi jsou přesvědčeni, že reálnou cestu k budoucnosti našeho lidu ve společném evropském domě zajistí sociální demokracie.

V Praze dne 5. prosince 1989

Přípravný výbor Československé sociální demokracie:

Slavomír Klaban, předseda, Břetislav Nedbálek, tajemník, členové Miroslav Brabec, Jiří Černý, Josef Fenci, Aleš Gormanov, Jiří Marek, Roman Raczyński, Vladimír Soukup, Robert Šimarek, Milan Veverka, Jaroslav Brada, Petra Buzková, Miroslav Brýdl, Roman Holát, Václav Fouček, Olga Kovářová, Eva Kubrová, Vladimír Lesák, Milan Nedbálek, Jiří Olšbauer, Přemysl Pirkl, Jarmila Pavlová, Zdeněk Sláma, Martin Starec, Vladislav Všetečka, Václav Wágner, Vlastimil Žáček, Zdeněk Flajzar, Jiří Veselík, Jiří Nohejl, Josef Bieberle, Alexandr Fanta. Přípravný výbor podporují prof. dr. Jiří Horák, generální tajemník Rady svobodného Československa, Přemysl Janýr, tajemník přípravného výboru SD v roce 1968, prof. dr. Radomír Luža, profesor historie v New Orleans, prof. dr. Edvard Táborský, profesor na univerzitě v Austinu. Jména slovenských členů přípravného výboru budou oznámena dodatečně.

Návrh programu Čs. strany socialistické

I. Kdo jsme

Československá strana socialistická je a chce být stranou

vlasteneckou svou tradicí a úctou k odkazu národních dějin a jejich největších osobností, které vždy spojovaly lásku k národu s hlubokým cítěním sociálním. Je jí i svými současnými stanovisky a svou představou budoucnosti. Smyslem členství ve straně je právo a povinnost sloužit národu a vlasti a jejich zájmům, snaha přispět k dosažení předního místa republiky ve světové soutěži národů,

moderního socialismu, odpovídajícího potřebám společnosti na prahu 3. tisíciletí. Je stranou socialistickou svými kořeny, přesvědčením členů i politikou, a proto se zasazuje o budování a rozvíjení socialistických společenských vztahů v naší zemi. Socialismus pokládá za zákonité vyústění našich národních dějin, zejména jejich humanistických, demokratických a revolučních tradic. Spatřuje v něm ideál spravedlivé společnosti, co nejlépe uspokojující duchovní a hmotné potřeby občanů a celého národa. Socialismus chápe jako dosud neukončenou cestu hledání a nalézání, která však doposud nepřinesla ty výsledky, které společnost právem očekávala,

humanistickou, protože považuje úsilí o trvalé povznášení každého jednotlivého člověka, a o všestranný rozvoj jeho osobnosti, snahu co nejdůsledněji uplatňovat lidská i občanská práva a svobody, péči o vytvoření co nejdokonalejších podmínek pro naplňování smyslu života lidí za jediný mravní základ politiky,

demokratickou, neboť pokládá demokracii za nezbytnou podmínku zdravého rozvoje společnosti a neodmyslitelnou vlastnost našeho pojetí socialismu. je stranou demokratickou svou organizací a vnitřním životem, ale také a především proto, že usiluje o stálý rozvoj a prohlubování všech forem demokracie v naší vlasti,

svobodomyslnou a světonázorově otevřenou, neboť nezavazuje své členy k přijetí určitého světového názoru a otázku světového názoru pokládá za osobní věc každého člena. Za rozhodující považuje socialistické přesvědčení a vlastenecký cit k zemi, v níž jsme se narodili a pro niž pracujeme, bez ohledu na kořeny, z nichž toto přesvědčení a cit vyrůstá,

celospolečenského dialogu a dorozumění, tedy stranou, která vnáší do společnosti toleranci, porozumění, velkorysost a vědomí, že i hluboké společensko-politické přeměny musí být uskutečňovány cestou reforem, na základě přesvědčování a dialogu, za podpory a souhlasu všech nebo alespoň převážné části občanů a významných politických sil,

pokrokovou rozumem i srdcem, úctou k tradicím zápasů českého dělnického hnutí za práva pracujících, k tradicím vyjadřovaným v období boje za národní svobodu a státní samostatnost heslem „Socialistický národ", k programu českých socialistů z roku 1918, jakož i k těm tradicím národního, českého socialismu, které si dodnes zachovaly svou pokrokovost, k tradicím bojů za republiku demokratickou a socialistickou,

soudobou a moderní, tedy stranou, která vychází nejen z našich tradic a kořenů, ale která své chápání současnosti a budoucnosti, svou organizaci, styl, formy a metody činnosti přizpůsobuje stále se měnícím soudobým i perspektivním podmínkám a potřebám,

sociálně univerzální, tedy stranou, která se obrací ke všem, jimž jsou ideově blízké politické hodnoty, které vyznává. Strana vyjadřuje a hájí zájmy svých členů i těch sociálních skupin, jejichž jménem se podílí na tvorbě, uskutečňování a kontrole politiky v našem státě,

samostatnou ve vztahu k ostatním politickým stranám

mově socialistickou. Zasazovala se a zasazuje o vybudování socialismu v naší vlasti, o nalezení jeho moderní, humanistické a demokratické podoby. Je přesvědčena, že právě touto politikou nejlépe slouží zájmům národa a státu a nejúčinněji přispívá k zajištění životních potřeb svých členů i sociálních vrstev a skupin, jejichž jménem se podílí na spravování veřejných záležitostí v naší republice.

Výstavba socialismu je dlouhodobý proces, v němž nejsou jen úspěchy, ale též omyly, ústupy a prohry. Stalinský model socialismu byl v příkrém rozporu s demokratickou a humanistickou podstatou socialistického ideálu a přivodil nejvážnější škody socialistickému hnutí a zemím, které cestu k socialismu nastoupily. Nyní jde o to, zbavit se všech pozůstatků tohoto modelu a nalézt novou, novým skutečnostem a potřebám odpovídající podobu socialismu. Jde tedy o proces hledání a nalézání, naplněný neustálým dotvářením představy jak o vytčeném cíli, tak i o cestách a prostředcích k jeho dosažení. Je naším hlubokým přesvědčením, že charakter těchto cest a prostředků musí být v plném souladu s humanistickými a demokratickými cíli socialismu. Tato zjištění platí samozřejmě též, pokud jde o výstavbu socialismu v naší zemi. Soudíme, že Československo má vzhledem k demokratickým tradicím svého vývoje — přes problémy, které existují anebo které se ještě mohou vyskytnout — předpoklady, aby toto úsilí získalo společenskou podporu a dosáhlo vytčených cílů. Přispět k naplnění této perspektivy účinně a tvůrčím způsobem pokládá Československá strana socialistická za svůj nejvyšší mravní a politický závazek.

I sám ideál socialismu jako cíl společenského usilování nutně doznává v průběhu historického vývoje jistých změn. Nicméně jsme přesvědčeni, že existují určité požadavky a podstatné rysy, které se musejí stát skutečností, aby bylo možno hovořit o společnosti jako socialistické.

Socialismus chápeme

jako nepřetržité úsilí o zajištění co nejvyšší míry sociální spravedlnosti a vytvoření důstojných podmínek lidského života,

jako cestu k naplňování všelidských mravních hodnot a humanismu,

jako demokratické společenství lidí, osvobozených nejen od všech forem hospodářského, ale i sociálního a politického útlaku a činorodě se účastnících utváření svého vlastního osudu,

jako společnost, v níž svobodný rozvoj jednotlivce je zdrojem svobodného rozvoje všech.

Československá strana socialistická je politickou stranou, převážně působící v České socialistické republice a sdružující ve svých řadách především příslušníky českého národa. Je však stranou rozhodně se vyslovující pro pevný bratrský svazek s národem českému národu nejbližším, s národem slovenským, pro svazek, vyjádřený společným státem, Československou socialistickou republikou. Za svůj trvalý úkol považuje působit k upevňování společného státu a k rozvíjení bratrských vztahů a účinné spolupráce mezi českým a slovenským národem.

Strana se rozhodně přihlašuje k myšlence federativního uspořádání státu, ve kterém vidí předpoklad rovnoprávného rozvoje a rozkvětu obou našich národů i národností, obývajících tuto zemi. Československou federaci chápe také jako nejlepší možný prostředek naplňování státnosti českého národa, která sahá historickými kořeny do daleké minulosti. Klade si za cíl napomáhat k dalšímu rozvoji a upevňování české státnosti, jež však může dosahovat svých cílů podle našeho pevného přesvědčení jen současně s rozvojem státnosti slovenské v rámci společné státnosti československé.

Socialismus spojujeme také a především se zabezpečením národní svobody a svébytnosti Čechů a Slováků a svrchovanosti jejich společného státu. Dějinná zkušenost nás učí, že jedině, je-li státní moc v rukou lidu, může být v našich podmínkách důsledně zabezpečen národní a státní zájem.

III. Oč usilujeme

Československá společnost prožívá hlubokou krizi, která postihla všechny oblasti jejího života: politiku, ekonomiku, kulturu, životní prostředí i morálku společnosti. Vlastní příčiny této krize nespočívají jen ve sféře ekonomiky, ale především v oblasti politické a mravní.

Současná krize je logickým vyústěním dosavadního vývoje socialismu v naší vlasti. V důsledku nepříznivých mezinárodně politických okolností, spjatých se vznikem studené války i vývojovými tendencemi světového socialismu, prosadil se v Československu koncem čtyřicátých let stalinský direktivně byrokratický model socialismu. Politická praxe, vlastní tomuto modelu, vedla k násilnému potlačení občanských práv a devalvaci tradičních demokratických a humanistických hodnot, jež tvořily vždy hlavní obsah našich pokrokových národních tradic a základ mravního vědomí našich národů. Deformovaný socialismus měl za následek úpadek základních morálních a lidských hodnot a postupnou deformaci všech oblastí života československé společnosti.

Projevem krize, v níž se naše společnost ocitla, je rovněž *naprosté odcizení mezi občany a státní mocí.* Má-li být krize překonána, je třeba především obnovit důvěru veřejnosti k vedení státu, státním i jiným orgánům. Toho lze dosáhnout jen zrušením politického monopolu jedné strany a zavedením demokratického politického systému, obsahujícího záruky proti zneužití moci.

V další části programu Československá strana socialistická předkládá svoje stanoviska, návrhy a požadavky, jimiž sleduje vytvoření předpokladů nejen pro překonání krizového stavu společnosti, ale také pro úspěšnou cestu naší vlasti do 3. tisíciletí.

1. Občan a společnost

Československá strana socialistická klade zvláštní důraz na postavení jednotlivce ve společnosti jako prvotního a základního činitele společenských vztahů a tvůrce všech duchovních a materiálních hodnot. Strana požaduje

- vytvořit reálnou rovnost příležitostí pro každého a pro všechny. Jediným kritériem budiž osobní schopnosti a přičinění, respektující společensky uznané mravní hodnoty a právní řád. Vytvořit společenské ovzduší, v němž by občané mohli svobodně uplatňovat své schopnosti, svůj talent a úsilí,
- odmítnout a odstranit jakékoli privilegia a jakékoliv výhody, které by byly odvozovány od politické příslušnosti

nosti, světonázorového a náboženského přesvědčení, sociálního postavení nebo majetku,

● zajistit, aby ve společnosti bylo uznáno a respektováno, že každý má právo na vlastní názor a že jen střetávání a vzájemná výměna různých názorů je cestou k nalezení optimální varianty vývoje společnosti,

● zajistit, aby nikdo nemohl být trestán ani jinak postihován za odlišný názor, pokud takový názor nesměřuje k násilnému narušení ústavního pořádku,

● provést takové změny právního řádu, které by odpovídaly principům právního státu, uzavřeným mezinárodním dohodám a bezpodmínečnému dodržování lidských práv. Zvláštní důraz přitom klademe na svobodu slova a svědomí, právo shromažďovací, spolčovací a petiční, na svobodu vyznání a nedotknutelnost osoby,

● zajistit, aby každý mohl uplatňovat své právo na smysluplnou práci. Nezbytné strukturální změny hospodářství nebo jeho jednotlivých odvětví provádět tak, aby neznamenaly podstatnou újmu sociální, společenské a hmotné úrovni pracujících,

2. Politický pluralismus

Má-li být vybudována moderní demokratická socialistická společnost, je nezbytné současně utvářet pluralitní politický systém, v němž by všichni občané měli možnost se podílet prostřednictvím státních orgánů a dobrovolných nestátních organizací na rozvoji společnosti. Jen takový politický systém podle našeho názoru odpovídá humanistickým cílům socialismu i našim národním tradicím. Soudíme, že k tomuto cíli je třeba ještě mnohé udělat, zvláště:

● nově koncipovat a formovat Národní frontu jako jednu z důležitých politických základen celonárodního dialogu o nejlepších cestách dalšího rozvoje míst, obcí i celého státu,

● dát politickým stranám patřičné místo v politickém životě, které jim právem náleží jako univerzálním zprostředkovatelům vztahů mezi občanem a státem, a právně zakotvit jejich postavení,

● vytvořit politické a právní záruky k tomu, aby byla práce státních a politických orgánů od sebe reálně oddělena a aby byla respektována jejich specifičnost,

● odstranit všechny právní a politické překážky, které brání rovnému přístupu bezúhonných československých občanů k politickým a veřejným funkcím, vyzdvihovat do těchto funkcí členy všech politických stran i občany bez stranické příslušnosti,

● prosadit, aby prostřednictvím demokratických institucí bylo skutečně respektováno veřejné mínění a názory občanů, rozmanitost názorů a politických přístupů pokládat za přirozený projev bohatosti variant společenského vývoje, za samozřejmou a normální cestu, jak dospívat k optimálnímu řešení,

● zajistit všestrannou informovanost občanů ze strany politických a státních orgánů, otevřenost politiky. Informovanost musí být pohotová, včasná, úplná a pravdivá, týkající se nejen toho, co se stalo, ale i toho, co se připravuje.

3. Občan a stát

Chceme se podílet na vybudování státu, který by byl založen na ústavním pořádku, demokratickém řízení hospodářství, na respektování všech zákonem uznaných forem vlastnictví, názorové a náboženské svobodě, opravdové samosprávě obcí a na zachovávání a respektování tradičních morálních hodnot. Jsme hluboce přesvědčeni, že jedinou cestou k naplnění tohoto cíle je vytvoření socialistického právního státu.

Právní stát chápeme jako takovou právně jednoznačně vymezenou organizaci společnosti, v níž platí svrchovanost zákona a rovnost občanů před zákonem a v níž existuje vzájemná právní odpovědnost mezi občanem a státem, tj. přesné a nepochybné vymezení práv a povinností občana vůči společnosti a státu vůči občanovi. Přitom vycházíme ze zásady, že občanovi je dovoleno vše, co mu není zákonem výslovně zakázáno, zatímco stát smí od občana vymáhat pouze to, co mu je zákonem dovoleno, a smí tak činit pouze způsobem zákonem stanoveným a žádným jiným. Práva a povinnosti občanů mohou být stanoveny pouze zákonem. Občan musí mít právo domáhat se v případě nutnosti i soudní cestou plnění těch povinností, které vůči němu byly státu zákonem uloženy a práv, která nejsou respektována.

V oblasti nejvyšších státních orgánů považujeme za potřebné:

● posilovat československou federaci, jejímž základem je ovšem samostatný národní život republik,

● posílit autoritu prezidenta republiky a dalších ústavních činitelů prioritou jejich funkcí před funkcemi stranickými,

● zajistit, aby byly s větší úctou a samostatně užívány státní symboly,

● zvýraznit odlišnost funkcí moci zákonodárné, výkonné, soudní a kontrolní při současném jednoznačném podřízení výkonných orgánů orgánům volebním,

● důsledně uplatnit všeobecnost, přímost, rovnost volebního práva a tajnost hlasování při povinném navrhování většího počtu kandidátů, organizace voleb svobodných a demokratických nesmí zvýhodňovat některé kandidáty,

● vytvořit poslancům všechny nezbytné podmínky pro jejich práci, uvažovat o jejich plném uvolnění pro výkon poslanecké funkce,

● u zákonodárných sborů přejít ke koncepci stále zasedajícího parlamentu,

● otevřít rozhlas a televizi všem politickým stranám a silám, za tím účelem vytvořit státní výbory pro rozhlas a televizi, které by byly voleny a kontrolovány zákonodárnými sbory.

V oblasti soudnictví a právního řádu:

● zajistit svrchovanost zákona, prováděcí předpisy vydávat pouze ve výjimečných případech, a to jen formou nařízení vlád,

● vytvořit ústavní soud, systém správních a hospodářských soudů, které by nahradily hospodářskou arbitráž,

● vytvořit všestranné záruky pro nezávislost soudů a soudců, zajistit, aby soudci byli ve svém rozhodování vázáni toliko zákonem, nikoli předpisy nižší právní síly,

● všestranně posílit úlohu advokacie,

● objektivně zhodnotit úlohu soudců z lidu, zvážit účelnost vytvoření porotních soudů v trestních věcech,

● trestní politiku státu koncipovat v souladu se zásadou humanismu, trest smrti uplatňovat výlučně za zvlášť závrženíhodné násilné trestné činy,

● všestranně posílit nestrannost trestního řízení,

● změnit správní řád tak, aby posílil postavení občanů před státními orgány.

V oblasti územní samosprávy:

● zvážit počet a funkci jednotlivých stupňů národních výborů a v této souvislosti vypracovat nový zákon o národních výborech,

● zajistit, aby národní výbory mohly být řízeny vyšším orgánem státní správy pouze v záležitostech přesahujících hranice jejich územní působnosti, jejich názor v této věci však musí být předem slyšen,

● volby funkcionářů národních výborů provádět tajným

hlasováním z více kandidátů, aparát musí důsledně podléhat voleným orgánům,

● vypracovat nový demokratický volební zákon pro volbu poslanců národních výborů.

4. Péče o člověka

Smyslem a úkolem socialismu je vytvořit podmínky pro důstojný, mravně, duchovně i hmotně bohatý život lidí. Tato zásada musí být ztělesněna systémem péče o člověka, spojujícím princip zásluhovosti se zajištěním důstojné existence těm, kdo si bez vlastní viny nemohou prací opatřit prostředky k životu. V péči o člověka strana zásadně odmítá tzv. zbytkový přístup a požaduje, aby ekonomický rozvoj byl pojímán jako zdroj tvorby prostředků k zajištění sociálních potřeb a nebyl tedy rozvojem pro rozvoj.

Ve vztahu k mládeži a mladým rodinám s dětmi strana požaduje:

● zvýšení hmotné podpory rodin s dětmi,

● rozšíření dovolené na zotavenou pro matky malých dětí a přiznání jednoho dne pracovního volna každý měsíc pro týlo matky mimo dovolenou,

● zajistit, aby se matky mohly rozhodnout, zda zůstanou s náležitou finanční podporou státu doma s dítětem až do 6 let a vzdají se nároku na dřívější odchod do důchodu, či zda se vrátí do práce v obvyklé lhůtě a odejdou dříve do důchodu,

● poskytnout skutečnou prioritu mladým rodinám při přidělování státních a družstevních bytů; prohloubit systém poskytování úvěrů těmto rodinám pro stavbu domku či zakoupení bytu.

Ve vztahu k občanům v důchodovém věku strana pokládá za nutné:

● zavést průběžnou revalorizaci důchodu v souladu s vývojem mezd,

● zdokonalit systém poskytování sociálních příspěvků a podobných dávek důchodcům, kteří se ocitají v hmotné tísni,

● zrevidovat omezení pro práci důchodců,

● podporovat všechny moderní formy péče o staré lidi (domy s pečovatelskou službou apod.).

V oblasti zdravotnictví strana klade důraz na:

● celkové výrazné zlepšení systému státní zdravotní péče a jeho doplnění placenými zdravotními službami,

● zásadní zvýšení finančních dotací na zdravotnictví ze státního rozpočtu,

● neprodlené vyřešení nedostatku léčiv a farmaceutických přípravků,

● zrušení veřejnosti nepřístupných léčebných zařízení,

● všeobecné zavedení svobodné volby lékaře s výraznou platovou diferenciací zdravotnických pracovníků podle rozsahu odvedené práce,

● hmotné a morální ocenění práce lékařů a zdravotnického personálu úměrně doslova životnímu významu jejich práce.

Strana rovněž požaduje:

● využívání lázeňských zařízení pouze pro skutečně léčebné účely; ochranu lázeňských oblastí proti všem krokům, které by mohly narušit jejich přírodní režim nebo specifický urbanistický charakter,

● podporu pro všechny účinné formy péče o opuštěné děti (dětské vesničky, svěřování dětí do výchovy důvěryhodným osobám za výrazné hmotné podpory státu apod.),

● reformu bytové politiky směřující k definitivnímu vyřešení bytového problému. Její součástí musí být i vyrovnání nespravedlivých rozdílů v nákladech na bydlení mezi individuálními vlastníky bytů, uživateli bytu družstevních a uživateli bytů státních a podnikových.

5. Životní prostředí

Československá strana socialistická považuje životní prostředí za mimořádně důležitou a nenahraditelnou součást životní úrovně obyvatelstva. Je krajně znepokojena jeho katastrofický se zhoršujícím stavem, a proto pokládá za nutné:

● prosadit v politickém a hospodářském rozhodování zásadní prioritu ekologických potřeb před všemi ostatními zájmy,

● zajistit naprosto otevřené a pravdivé informování veřejnosti o stavu životního prostředí a jeho důsledcích pro zdraví lidí,

● právní předpisy o ochraně životního prostředí zjednodušit a obecně povýšit na úroveň zákona. Zajistit bezvýjimečný a bezpodmínečný postih protiekologického jednání prostředky občanského i trestního práva,

● ochranu a tvorbu životního prostředí v celé ČSSR řídit federálním orgánem, nadřazeným odvětvovým ministerstvům, disponujícím náležitými pravomocemi a personálním i hmotným vybavením,

● radikálně omezit výroby, které mimořádně zatěžují životní prostředí (hutní výrobu, těžkou chemii a petrochemii, dobývání hnědého uhlí, provoz tepelných elektráren apod.). Potlačovat nadměrnou spotřebu energie v hospodářských organizacích i obyvatelstvem odpovídajícími ekonomickými pákami a nástroji,

● podpořit práce, směřující k nalezení alternativních, ekologicky nezávadných metod výroby energie a zavádění ekologicky nezávadných a bezodpadových výrob,

● zajistit v investiční výstavbě, aby žádný objekt nemohl být vystavěn bez odpovídajících ekologických opatření,

● docílit postupného přechodu k ekologicky nezávadnému zemědělství; odstranit jeho nadměrnou chemizaci, obnovit původní přírodní útvary v zájmu boje proti erozi, trvale sledovat stav půdy dokonalým monitorovacím systémem atd.,

● snížit dopravní náročnost ekonomiky a tím i dopady dopravy na životní prostředí. Ve městech podporovat zavádění tramvají a trolejbusů, užívat bezolovnatý benzin a katalyzátory u motorových vozidel,

● investiční i jiné záměry mající závažné ekologické důsledky podrobit lokálnímu, regionálnímu či celostátnímu referendu, jehož výsledek bude závazný pro rozhodování státu,

● podpořit výrobní odvětví zajišťující výrobu zařízení pro ekologické účely.

6. Národní hospodářství

Československá strana socialistická usiluje o vybudování zdravé, silné a účinné ekonomiky srovnatelné s ekonomikou vyspělých států jako základu duchovního i hmotného blahobytu obyvatelstva. Se záměrem obnovit v co nejkratší době přední postavení v hospodářské soutěži, které republika dříve zaujímala, bude strana prosazovat:

V oblasti vlastnických vztahů:

● naprosté zrovnoprávnění všech forem vlastnictví při zvláštní podpoře vlastnictví družstevního,

● institucionalizaci vlastnictví obcí a jiných samosprávných celků,

● zrovnoprávnění vlastnictví soukromého a jeho zabezpečení ve sféře právní i v přístupu k hmotným činitelům výroby.

V oblasti řízení národního hospodářství:

● plné využití zákona hodnoty a tržních mechanismů při absolutním odmítnutí administrativně direktivních metod řízení.

● státní regulaci ekonomiky v makroekonomických proporcích a ve vývojových trendech k podpoře objektivních potřeb trhu, avšak jedině prostřednictvím ekonomických pák a nástrojů,
● plnou ekonomickou samostatnost a odpovědnost hospodářských subjektů.

V oblasti strukturální:
● zvýšení váhy terciárního sektoru a zásadní preferenci výroby spotřebního zboží v sekundárním sektoru,
● snížení průměrné velikosti podniků a podstatné odstranění monopolizace výrob,
● vznikání malých družstev a drobných podniků včetně soukromých,
● slučování, rozlučování, vznik a zánik samostatných podniků bez ohledu na zřizovatele.

V oblasti měnové, finanční a cenové:
● obnovení úlohy měny jako ukazatele a uchovatele hodnot a jako prostředku směny a úvěru,
● emisi měny emisní bankou, nezávislou na ministerstvu financí a na plánovacích orgánech; zákaz financování státních výdajů nekrytou emisí oběživa,
● zavedení plného finančního trhu,
● prosazení plné směnitelnosti koruny,
● plné potlačení dotací zahraničních hospodářských vztahů ve výrobní i obchodní sféře,
● prosazení principu úspornosti i v hospodaření státu důslednou kontrolou rozpočtů zastupitelskými sbory,
● přebudování daňového systému s přednostním uplatněním přímých daní; daň ze mzdy, z příjmů obyvatelstva a z umělecké činnosti vypočítávat podle stejné míry daňové progrese,
● odstranění velkoobchodních cen nákladového typu a jejich nahrazení cenami ekonomickými; reformu velkoobchodních cen postupně doplnit i přestavbou cen maloobchodních,
● potlačování inflačních tendencí ekonomickou politikou státu,
● podněcování vysoké spořivosti s cílem využití úspor k finanční účasti na podnikání státním, družstevním i soukromém.

V oblasti personální politiky, řízení zaměstnanosti a mezd:
● zrušení systému tzv. nomenklatury kádrů a zřízení pouze útvarů personální politiky,
● široké uplatnění konkursního řízení při obsazování řídicích funkcí,
● odstranění administrativního řízení zaměstnanosti,
● zefektivnění činnosti správního aparátu,
● vytvoření systému rekvalifikace a sociálního zabezpečení pracovníků uvolňovaných v důsledku strukturálních změn v ekonomice,
● odstranění neoprávněných preferencí i podhodnocení mezd v některých pracovních oborech,
● prosazení principu vysoké odměny za práci kvalitní, iniciativní a kvalifikovanou a nízké odměny za práci nekvalifikovanou.

V oblasti průmyslu:
● snížení jeho předimenzovanosti ve prospěch terciární sféry s důrazem na snížení váhy těžkého průmyslu a zvýšení váhy průmyslu zpracovatelského,
● ochranu velkoodběratelů i občanů proti výrobcům nekvalitního zboží.

V oblasti zemědělství a výroby potravin:
● vybudování ekologicky šetrného zemědělství,
● přehodnocení nadměrné koncentrace výroby do nezvládnutelných celků,
● zastavení úbytku půdního fondu a opatření k jeho postupné obnově,
● trvalé snižování výrobních nákladů a ztrát v zemědělství i jeho nadměrné investiční a energetické náročnosti,
● odstranění dosavadní podnikové struktury průmyslu zpracovávajícího zemědělské suroviny s cílem snížit průměrnou velikost podniků, odstranit monopolizaci a podpořit vznik výrobců ve vlastnictví zemědělských podniků,
● vytvoření monitorovacího systému ke kontrole jakosti a nezávadnosti potravin, krmiv a surovin; dodržování jakostních norem, které musí být uvedeny do souladu s mezinárodním standardem, podrobit veřejné kontrole,

V oblasti infrastruktury:
● urychlené zlepšení stavu dopravní sítě, zejména železniční,
● odstranění nadměrného zatížení dopravní sítě neopodstatněnými přepravními nároky a vytvoření předpokladů pro rozšíření devizově výhodné tranzitní přepravy,
● překonání vzniklé zaostalosti v oblasti spojů.

V oblasti vnějších ekonomických vztahů:
● účinná opatření ke změně struktury čs. vývozu ve prospěch výrobků s vysokým obsahem živé práce,
● zastavení krátkozrakého vývozu dřeva, uhlí a jiných neobnovitelných či těžko obnovitelných přírodních materiálů,
● výrazné snížení exportu hutních a jiných produktů náročných na materiál a energii a zatěžujících životní prostředí,
● vytvoření volného devizového trhu,
● přijímání i poskytování zahraničních úvěrů, darů, půjček či výpomocí státu pouze se souhlasem parlamentu,
● uskutečnění přechodu k nové kvalitě práce Rady vzájemné hospodářské pomoci s cílem vytvořit svobodný, jednotný, všem zemím prospěch přinášející mezinárodní trh,
● odstranění všech překážek k rozvoji přímé spolupráce čs. podniků se zahraničními organizacemi,
● všestrannou podporu rozvoje obchodních i dalších styků se zeměmi Evropských společenství a s ostatními státy světa,
● maximální rozvinutí turistického ruchu jako důležitého zdroje získávání deviz.

7. Mravní a duchovní život společnosti

Československá strana socialistická je přesvědčena, že **morální vzestup společnosti, rozvoj vzdělanosti, vědy a kultury jsou neoddělitelně spjaty s demokratickou atmosférou společnosti.** Strana proto bude:
● přispívat k vytváření této demokratické atmosféry, přicházet zejména s legislativními návrhy, které by omezovaly a odstraňovaly společenské jevy, jež negativně ovlivňují morální a duchovní život společnosti, a vytvářet společenské podmínky pro jejich realizaci,
● napomáhat k vytváření veřejného mínění, jež bude zásadně nesmiřitelné vůči všem mravně negativním jevům,
● politickoideovou a publicistickou činností posilovat historické národní vědomí a mravní vědomí společnosti.

V oblasti výchovy a vzdělání bude strana prosazovat:
● zásadní přeměnu naší výchovně vzdělávací soustavy v otevřený systém, který bude odpovídat poznatkům světové vědy i našim vlastním pedagogickým tradicím. V souvislosti s tím důsledné uplatnění principu včasné a výrazné talentové diferenciace, vyhledávání všech nadaných žáků a soustavné péče o jejich další růst,
● komplexní a kompetentní revizi všech učebních osnov

o učebnic a jejich následnou periodickou aktualizaci odpovídající rychlému rozvoji vědeckého poznání,

- uvolnění prostoru pro výuku informatiky a výpočetní techniky, estetickou, ekologickou a sexuální výchovu a posílení výuky humanitních předmětů na všech typech a stupních škol na základě revize učebních osnov a změny jejich struktury,
- navrácení gymnázií jejich původnímu poslání, tj. kvalitní přípravě ke studiu na vysokých školách,
- doplnění struktury středních škol o dvouleté střední školy včetně dvouletých středních škol pro dívky,
- zavedení volitelnosti mezi určitými bloky předmětů (vedle všeobecného povinného základu), aby se vyšlo vstříc individuálním zvláštnostem a zájmům žáků a studentů,
- všeobecné posílení výuky dějepisu a českého jazyka a literatury. Jako cíl výuky dějepisu vytyčit v osnovách dobrou znalost národních dějin, především jejich pokrokových, hluboce demokratických a humanistických tradic,
- přepracování osnov předmětu občanská nauka, do nichž je třeba zahrnout i obsah všech mezinárodně přijatých dokumentů o lidských právech,
- zásadní kvalitativní změnu ve výuce cizím jazykům, zejména aby absolventi středních škol se dokázali dorozumět dvěma cizími jazyky,
- rekonstrukci veškerého uměleckého školství, která by respektovala specifika výchovy uměleckých talentů,
- posílení školní i mimoškolní tělesné výchovy v zájmu zdravého vývoje národa,
- zajištění vysoké kvality přípravy dostatečného počtu pedagogů, jejich důstojného společenského postavení, platového a sociálního zabezpečení,
- obsazování míst ředitelů a školních inspektorů na základě konkursního řízení,
- podstatné snížení žáků ve třídách, a to nejen ve velkých městech, ale i střediskových obcích, kde nedomyšlené zřizování střediskových škol vedlo k přeplněnosti tříd při současném nevyužití školních budov v nestřediskových obcích a nutnosti dojíždění dětí do škol již od 6 let,
- zlepšení materiálního vybavení škol, aby bylo v souladu s potřebami kvalitní a efektivní výuky,
- nezávislost pedagogického procesu a objektivní hodnocení žáků a studentů jen na základě jejich talentu a pracovních výsledků. Okamžité zrušení ostatních kritérií, k nimž se dosud přihlíželo při výběrovém řízení k přijetí ke studiu na vyšších typech škol,
- obnovení akademické samosprávy a akademických svobod na vysokých školách, vlivu pedagogických kolektivů vysokých škol jak na obsah a metody výuky, tak na ustavování akademických funkcionářů a udělování vědeckých hodností. Všechny mimovědecké a mimopedagogické vlivy musejí být v tomto směru vyloučeny,
- prosazení takového způsobu přijímání žáků a studentů na střední a vysoké školy, který bude brát v úvahu pouze jejich charakterové a intelektuální předpoklady.

Československá strana socialistická se bude důsledně zasazovat, aby se škola v míře daleko větší než dosud podílela na formování mravního profilu mladé generace, a zejména aby pedagogové mohli vždy předstupovat před žáky s pravdivým výkladem, nemuseli se uchylovat k polopravdám a nepravdám, či pravdu obcházet, aby byli mládeži skutečně vzorem nejen po stránce odborné, ale i charakterové a morální.

Výchovu mládeže v rodině pokládá Československá strana socialistická za nenahraditelnou. Proto bude svou politikou usilovat o vytváření optimálních podmínek pro upevňování rodiny.

Významná role při výchově mládeže přísluší **společenským organizacím, zejména mládežnickým.** Jsme přesvědčeni, že tyto organizace budou hrát pozitivní roli při výchově mladé generace jen tehdy, budou-li v plné míře respektovat princip dobrovolnosti a diferenciaci zájmů mládeže. Proto se strana vyslovuje pro dobrovolnou federaci dětských a mládežnických organizací.

Kultura a umění představují nejvýznamnější složku duchovního života společnosti, významného činitele ovlivňujícího morálku a sjednocování společnosti.

Československá strana socialistická považuje za východisko své kulturní politiky bohaté kulturní tradice našich národů, opírající se ve svých nejvyšších hodnotách o humanismus, vlastenectví, demokracii, lásku a odvahu k pravdě a čistotě svědomí, o úctu k základním morálním hodnotám, mezi něž patří i svoboda uměleckých tvůrčích záměrů a projevů osobnosti, stejně jako tolerance. V souladu s tím pokládá míru všeobecné kulturnosti života za jedno z významných kritérií životní úrovně společnosti.

Strana bude usilovat:

- o co nejširší svobodu umělecké tvorby a kritiky v rámci obecně uznávaných mravních kritérií,
- o ochranu kultury a umění před všemi nedemokratickými zásahy, ale také před komercializací a úzce ekonomickými tlaky,
- o to, aby příslušníkům kulturní a umělecké obce i nejširší veřejnosti bylo plně zpřístupněno široké spektrum kulturních a uměleckých hodnot národních a celosvětových bez ohledu na místo a čas jejich vzniku i světonázorové a politické přesvědčení jejich tvůrců,
- o co nejtěsnější sepětí české národní kultury a národní kultury slovenské,
- o co nejširší mezinárodní kulturní výměnu,
- o vytváření příznivých podmínek pro rozvoj kultury národností žijících v ČSSR,
- o rozvoj dobrovolné kulturní a osvětové činnosti v regionálních podmínkách a v této souvislosti o vytváření optimálních podmínek pro rozvoj spolkového života,
- o nalézání cest k podpoře talentovaných mladých tvůrců a k rychlému uznání výsledků jejich práce,
- o to, aby posuzování a hodnocení uměleckých děl a kulturních výtvorů bylo věcí kompetentních umělců, kulturních pracovníků a kulturní veřejnosti, což musí nalézt odpovídající výraz i v mechanismu udělování čestných titulů, cen a jiných ocenění výsledků tvůrčí činnosti.

Věda představuje nejen skutečnou výrobní sílu, ale také i sílu kulturotvornou a mravní. V současné situaci, kdy zaostáváme za rozvojem vědy ve světě, pokládáme za nezbytné:

- široce zpřístupnit výsledky světové vědy naší veřejnosti. Na dovoz potřebných publikací a dalších informačních prostředků musí být v odpovídajícím rozsahu věnovány potřebné devizové prostředky,
- financovat základní vědecký výzkum i nadále státem. V této souvislosti požadujeme kompetentní revizi všech státních výzkumných programů, které musí plně odpovídat skutečným možnostem a potřebám naší společnosti,
- aplikovaný výzkum postavit plně na ekonomickou bázi, jeho dotování státem provádět jen tam, kde to zájem společnosti nezbytně vyžaduje,
- provést zásadní změnu financování výzkumu, a to důsledným uplatněním principu přímé účelové vazby finančních prostředků na vytypované výzkumné úkoly,
- přetvořit organizační strukturu vědy a výzkumu, odstranit samoúčelnou institucionalizaci vědeckovýzkumné základny,
- dbát, aby významnou úlohu ve vědě a výzkumu hrály

rovněž náležitě vybavené vysoké školy a nezávislé, státem dotované organizace typu nadací,

- propojit výzkumnou činnost s pružnou, efektivní licenční politikou a s nákupem progresivní techniky,
- využívání objevů a celou patentní politiku orientovat tak, aby stimulovaly zájem o vynálezectví a vědecké inovace,
- široce rozvinout styky našich vědeckých institucí se zahraničními, rozvíjet vědeckou spolupráci zejména na společných vědeckovýzkumných projektech,
- radikálně změnit celkovou mravní atmosféru uvnitř vědecké obce,
- odstranit degradaci vědeckých hodností a titulů jejich udělováním podle jiných než vědeckých kritérií. Udělování těchto hodností a titulů musí být výhradně v kompetenci uznaných reprezentantů vědecké obce bez jakéhokoli dalšího omezení.

8. Mezinárodní postavení republiky

Československá strana socialistická vychází z názoru, že nejvyšším příkazem pro československou zahraniční politiku musí být zabezpečení životních zájmů lidu, národní svobody a svébytnosti obou našich národů a státní svrchovanosti Československé socialistické republiky.

Proto bude Československá strana socialistická

- rozhodně podporovat vše, co napomáhá vytváření ovzduší mezinárodní důvěry a mezinárodních vztahů bez násilí a válek při důsledném respektování práva na národní svébytnost, státní svrchovanost a právo každého národa zvolit si takové sociální uspořádání, které odpovídá jeho zájmům a tužbám,
- trvale a aktivně přispívat k úsilí o co nejrozsáhlejší odzbrojení ve všech sférách,
- napomáhat naplnění myšlenky „evropského domu" v duchu vzájemného porozumění národů a vzájemně prospěšné spolupráce států v oblasti politické, hospodářské a kulturní,
- zasazovat se o rozvoj činorodé spolupráce Československé socialistické republiky po vládní i nevládní linii se všemi státy i mezinárodními organizacemi a hnutími, kterým jde — tak jako nám — o mír a porozumění mezi národy; k této spolupráci bude aktivně přispívat,
- všestranně podporovat československo-sovětskou spolupráci a spojenectví, v němž spatřuje základní oporu naší národní a státní bezpečnosti;
- podporovat politickou, hospodářskou a kulturní spolupráci se spřátelenými zeměmi střední a východní Evropy, založenou na společných zájmech a cílech a oboustranném prospěchu a zaměřenou k posilování společných svazků,
- účinně naplňovat myšlenku solidarity se všemi, kdož bojují za národní svobodu, sociální pokrok a mír v souladu s našimi humanistickými národními tradicemi.

Strana bude usilovat o to, aby byly odstraňovány bariéry bránící cestám do zahraničí, zejména do západních států, a aby byly vytvářeny předpoklady pro rozvoj aktivního i pasivního turistického ruchu jako důležitého prostředku vzájemného poznávání a sbližování národů.

Za významný nástroj dorozumění a prohlubování přátelství mezi národy považuje strana kulturní styky. Proto bude jejich rozvoj všestranně podporovat s tím, že je třeba brát při tom v úvahu vazby na kulturní tradice, s nimiž jsme byli v minulosti spjati na Východě i na Západě.

Zvláštní důraz klade Čs. strana socialistická na to, aby byla všestranně prohlubována a rozvíjena spolupráce s našimi krajany v zahraničí včetně novodobé emigrace, které všechny pokládá ze součást našeho národního společenství.

Československá strana socialistická považuje ovšem též sama sebe za subjekt československé zahraniční politiky uskutečňované po nevládní linii. Proto také rozvíjí a hodlá nadále ještě šířeji rozvíjet vlastní styky s demokratickými pokrokovými politickými stranami a silami na Východě i na Západě s cílem přispět těmito styky k naplnění záměrů, které v oblasti československé zahraniční politiky prosazuje.

9. Strana ve společnosti

Československá strana socialistická bude věrohodnou celospolečenskou silou, bude-li se ve své organizaci a vnitrostranickém životě důsledně řídit ideály a zásadami, jejichž prosazení požaduje pro celou společnost. V praxi to znamená dále rozvíjet a prohlubovat demokratické formy stranického života, tj. výběru kandidátů a voleb funkcionářů, uplatňování kritiky a sebekritiky, širokého informování, skládání účtů, svobodného projednávání všech otázek až do přijetí rozhodnutí, všestranného uplatňování pravidel politické kultury, ale i kázně, osobní odpovědnosti a důslednosti při uskutečňování přijatých rozhodnutí, jakož i přísné dodržování stanov a všech stranických norem.

Strana bude výraznou ideově politickou silou, bude-li její program znát nejširší veřejnost a bude-li se skládat z členů soustavně posilujících své národní cítění, socialistické přesvědčení a mravní uvědomění, kteří se dokáží postavit za program strany svým příkladným životem a svou konkrétní prací.

Strana bude výraznou sociální silou, bude-li vyjadřovat a hájit zájmy svých členů i těch občanů, jejichž jménem se podílí na tvorbě, uskutečňování a kontrole politiky ve státě, a bude-li soustavně rozšiřovat své řady o nové schopné členy.

Strana bude výraznou politickou silou, dokáže-li využívat myšlenkový potenciál svých členů k vypracovávání stanovisek, analýz, podnětů a návrhů, které by v souladu se stranickým programem směřovaly ke konstruktivnímu a pozitivnímu řešení současných a perspektivních problémů a potřeb naší vlasti. Strana bude výraznou celostátní politickou silou, dokáže-li své návrhy a představy prosazovat v naší široké veřejnosti, v zákonodárných sborech, vládách, národních výborech i dalších orgánech, organizacích a institucích.

Strana bude výraznou celospolečenskou politickou silou, bude-li stranou celospolečenského dialogu a konsensu, stranou spolupráce a dorozumění s ostatními politickými stranami, společenskými a zájmovými organizacemi, církvemi, občanskými sdruženími a iniciativami i jednotlivými občany, se všemi, jimž leží na srdci a mysli úspěšný rozvoj naší republiky.

Strana splní své historické poslání, bude-li všemi svými silami sloužit naší společné vlasti na naší společné cestě do třetího tisíciletí!

Tak takhle tedy také ne!

V poznámce Tak takhle ne! uveřejněné 12. prosince na této stránce jsme reagovali na článek ve Svobodném slově, ve kterém J. Pavlis komentoval televizní dialog a pozici, kterou v něm zaujal profesor Zdeněk Mlynář. Nyní nám poslal své stanovisko sám prof. Mlynář. Jakkoliv je kritické k naší redakci, nicméně v zájmu pohledu z obou stran — ale i v zájmu omluvy prof. Mlynářovi — je publikujeme v plném znění:

Opožděně se mi v Moskvě dostalo do rukou Rudé právo z 12. prosince t. r. Odmítám způsob, jakým se mne tu jakoby zastal M. Vitek proti J. Pavlisovi ze Svobodného slova.

Dvacet let tiskło Rudé právo nejhrubší pomluvy a nadávky nejenom proti mně, ale i proti jiným, od V. Havla až po A. Dubčeka. Nejenom »zvedalo prst«, ale ospravedlňovalo policejní i jiné represe proti lidem, kteří si dovolili říci svůj názor.

Pokud se tento list za to všechno ani slovem neomluvil, a pokud je zástupcem jeho šéfredaktora stále J. Kojzar (není již v této funkci — pozn. red.), jeden z autorů nejhorších špinavostí, nemá morální právo bránit mne proti Svobodnému slovu.

K tomu, co napsal ve Svobodném slově J. Pavlis, chci poznamenat jen toto:

Je pravdou, že jsem byl — hlavně na počátku televizní besedy 7. 12. 1989 — nervózní až podrážděný. Byl jsem unaven, řídil jsem přes sedm hodin auto na cestě z Innsbrucku do Prahy, kam jsem dojel hodinu před vysíláním. Těsně před vysíláním mě ještě rozčílilo politické převlékání kabátu některých lidí.

Posluchačům se za nervozitu omlouvám. Myslím však, že moje vystoupení mělo přesto konkrétní politický obsah, který J. Pavlis ve Svobodném slově zcela zamlčel, ačkoli asi právě tento obsah (a nikoli moje nervozita) podráždil zase jeho.

Vím, že mnoho lidí mi vytýká, že jsem v televizi »dělal advokáta komunistům«. Snad lze některé moje názory tak označit. Nestydím se však za to: poctiví lidé v KSČ (ale i jinde) potřebují dnes obhájce, nehoť se ocitli politicky na lavici obžalovaných. Byl jsem v roce 1977 jedním z iniciátorů Charty 77 také proto, že jsem sdílel názor, že každý obžalovaný potřebuje obhájce. Bez toho nemůže být objektivního posouzení viny, bez toho se neobejde právní stát. A to si myslím i dnes.

Byl bych býval velice rád, kdyby tehdy, v roce 1977 a celá léta potom, kdy na »chartisty« lily špínu noviny včetně Svobodného slova, napsal J. Pavlis proti tomu článek (třeba i jen na psacím stroji, v tzv. samizdatu) pod titulkem Tak takhle ne! Dnes se mi však ten titulek nezdá dokladem ani občanské odvahy, ani novinářské etiky.

Moskva 13. 12. 1989

ZDENĚK MLYNÁŘ

OTEVŘENÝ DOPIS DELEGÁTŮM MIMOŘÁDNÉHO SJEZDU KSČ

Rudé právo celé straně

V minulých dnech byla na mnoha stranických aktivech, schůzích i na mimořádných okresních a obvodních konferencích strany vyslovena kritika psaní Rudého práva. Považujeme ji za oprávněnou. Nechceme mluvit o tom, co se nám dařilo, ale o tom, v čem jsme selhali.

Příčin našich selhání je víc, ale za nejzávažnější pokládáme nesprávně chápané pojetí stranické disciplíny, která se v naší redakční praxi postupně měnila v ustupování tlakům a přijímání povelů, i když jsme s nimi mnohdy vnitřně nesouhlasili, neboť byly v rozporu s obecnými principy mravnosti.

To vedlo až k pádu důvěry, kterým náš list potrestala veřejnost za neschopnost říci pravdu o 17. listopadu, za plnění příkazů jakešova vedení, které bylo ochotno pro svoji vlastní záchranu hodit v kritické chvíli přes palubu mládež, dělníky, rolníky, inteligenci, ústřední stranický list i stranu samu.

Úsilí mnoha z nás podat pravdivý obraz událostí ze 17. listopadu a objasnit jejich politické kořeny, bylo zmařeno hrstkou členů bývalého vedení KSČ, kteří se zmocnili strany a vzali za rukojmí své politiky přes 1 700 000 jejích členů.

Poučení vším, co se stalo, zbaveni iluzí, ale ne svého přesvědčení o historické oprávněnosti československé cesty k socialismu, chceme ze všech sil přispět k obrodě strany a jejích ideálů. V rámci široké stranické diskuse chceme i my vyjádřit svůj názor a předložit mimořádnému sjezdu návrh, jak pomoci vrátit tiskovému orgánu strany jeho autoritu a čest a zabránit opakování toho, co jsme prožili v minulých dnech.

Proto se obracíme na vás, delegáty mimořádného sjezdu strany, abyste se nad naším stanoviskem zamyslili a vyjádřili se k němu při sjezdovém jednání. Za nezbytná považujeme následující opatření:

① Rudé právo je dosud orgánem ústředního výboru KSČ. Trpké zkušenosti ukázaly, že ve skutečnosti to vedlo k jeho podřízení několika osobám ve vedení a aparátu strany, které určovaly, co může a nemůže psát. To vedlo k odtržení stranického listu od čtenářů a přispělo k odtržení strany od lidu. Přišel čas to změnit a učinit Rudé právo orgánem celé strany, jak tomu bylo při jeho založení. Ať není pochyb, že kolektiv redaktorů Rudého práva je připraven a pevně rozhodnut přispívat k obnovení akceschopnosti strany, pomáhat při stmelování širokého levicového proudu naší společnosti.

Pouze takové opatření umožní podle našeho názoru redaktorům Rudého práva, aby se skutečně stali předním politickým aktivem strany a byli celé straně odpovědni za pravdivost svého informování a objektivnost hodnocení jevů probíhajících ve straně a společnosti. Uvědomujeme si, že se to neobejde bez kádrových změn v redakci. Považujeme za správné, aby byly konzultovány s redakčním kolektivem.

② Považujeme za nezbytné jmenovat novou redakční radu, která, v čele se šéfredaktorem Rudého práva, bude mezi sjezdy a zasedáními ÚV KSČ odpovídat za realizaci politiky strany v listu. Současně pokládáme za nutné otevřít jí a také stránky listu všem myšlenkovým směrům, které v rámci strany a širokého levicového proudu usilují o rehabilitaci a obrození humanistických principů socialismu.

Schváleno členskou schůzí ZO KSČ
redakce Rudého práva
13. 12. 1989

200 20

NOVINÁŘI CHTĚJÍ ZMĚNU

DOSTALI JSME do redakce zprávu ČTK s pozvánkou na valnou hromadu novinářů, kterou svolává iniciativní skupina novinářů, v níž má zastoupení také náš list:

„Iniciativní skupina novinářů svolává české a moravské novináře na sobotu 16. prosince 1989 ve 13 hodin do levého křídla Sjezdového paláce Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze, aby se společně poradili o současném stavu a budoucím uspořádání novinářské obce.

Zveme k účasti všechny bez rozdílu příslušnosti ke stávajícím i nově vznikajícím novinářským organizačním strukturám. V iniciativní skupině jsou zastoupeni členové Nezávislého sdružení novinářů, Klubu nezávislých novinářů, skupiny novinářů Pražského jara, posluchači fakulty žurnalistiky UK v Praze, ČSSN (ČSN) a další novinářská seskupení.

Abychom zabránili znaužití valné hromady k jiným účelům, prosíme Vás, abyste při prezenci jakýmkoli vhodným způsobem prokázali svou dřívější nebo současnou publicistickou činnost (např. příslušnost k redakci, honorářovým ústřižkem, novinovým výstřižkem apod.). V Praze 5. prosince 1989."

Součástí pozvánky na valnou hromadu novinářů jsou teze připravené Nezávislým sdružením novinářů. Jeho členem je redaktor Svobodného slova Adam Černý, který je také zastoupen v iniciativní skupině pro svolání valné hromady. Využili jsme této příležitosti a položili mu několik otázek.

● O jaké teze vlastně jde?

Obsahují návrh nového profesního sdružení novinářů, které by mělo mít podobu syndikátu. Schválili jsme je na setkání 29. listopadu, jehož se jako pozorovatelé také zúčastnili představitelé ÚV ČSSN, předsedkyně Marková a ústřední tajemník J. Veselý. Za pozitivní lze pokládat, že ÚV ČSSN během dvou dnů myšlenku syndikátu přijal za vlastní. Naše teze obsahují zatím jen rámcové představy: syndikát by měl být střechovou nepolitickou organizací hájící zájmy všech novinářů, včetně studentů žurnalistiky. Členy syndikátu by měli právo stát se všichni novináři bez ohledu na příslušnost k jakékoli organizaci, tedy i politické. Syndikát by měl plnit funkci odborové organizace novinářů, která by svým členům poskytovala ochranu právní a sociální, a zároveň by byla garantem zachovávání novinářské etiky.

● Jste členem Svazu novinářů a zároveň Nezávislého sdružení novinářů. Proč?

Nezávislé sdružení novinářů vzniklo 19. listopadu večer, kdy se sešli všichni novináři, kteří si uvědomili, že v tomto okamžiku je třeba nejen reagovat na události, jež se staly, ale že je zároveň třeba uvažovat o reformě dosavadní oficiální novinářské platformy. To bylo zcela jasné — Svaz novinářů, jako představitel příslušníků profese, která by měla na události reagovat nejrychleji, do té doby jen mlčel. To bylo podnětem vzniku nezávislého sdružení, které je volným seskupením novinářů, z nichž někteří jsou členy Svazu, jiní z něho byli vyloučeni, zatímco ostatní, ač měli možnost psát, do řad Svazu nikdy vstoupit nechtěli. Jsou mezi námi také studenti FŽ UK, kteří na členství ve Svazu podle dosavadních stanov nárok nemají. Spolupracujeme s Klubem nezávislých novinářů, který v říjnu vznikl na obranu uvězněných redaktorů Lidových novin Jiřího Rumla a Rudolfa Zemana. V iniciativní skupině pro svolání valné hromady jsou zastoupeni všichni. Je třeba dodat, že při zajišťování prostor pro valnou hromadu nám pomohl i předseda nově zvoleného ÚV ČSN Z. Hrabica.

● Proč teze k pozvánce přikládáte?

Aby novináři měli čas si je prostudovat a v diskusi na valné hromadě k nim vyjádřit své stanovisko. Zároveň se však naše iniciativní skupina bude snažit, aby do 16. prosince vypracovala konkrétnější text stanov syndikátu.

Pozvánku na valnou hromadu spolu s textem text dostanou v nejbližších dnech poštou také redakční důvěrníci ČSN.

(lov)

200/21

K cestám do ČSSR

PRAHA (ČTK) — Zpravodajové ČTK se dozvěděli na **Správě pasů a víz SNB v Praze**, že českoslovenští občané, kteří nemají upravený právní vztah k ČSSR, mohou cestovat na platný čs. cestovní pas nebo na náhradní cestovní doklad a povolení k cestě vydané naším zastupitelským úřadem. Dále mohou tito občané uskutečnit cestu do Československa na cestovní pas jiného státu nebo na jakýkoli doklad, který by nahrazoval československý pas. K těmto dokladům si musí obstarat na našem zastupitelském úřadu vízum, pokud s touto zemí není zaveden bezvízový styk. Ve výjimečných případech mohou tito občané obdržet vízum také na vybraných hraničních přechodech (Dolní Dvořiště, Hatě, Petržalka, Rozvadov). Na ruzyňském letišti v Praze se víza z technických důvodů neudělují.

M. Jakeš nic nevěděl?

NA ÚTERNÍ schůzi FS ČSSR M. Jakeš — jako bývalý generální tajemník ÚV KSČ — znovu odmítl svůj podíl na brutálním zásahu proti bezbranným studentům dne 17. listopadu. Opět se bránil tím, že byl o události špatně informován. Podle jeho vlastních slov mu v pátek 17. listopadu kolem 18. hodiny telefonoval náměstek ministra vnitra pan Lorenc, že pietní akt proběhl bez problémů, a podle jeho dalšího telefonátu asi v 21.30, že část průvodu shromážděná na Národní třídě byla bez vážných problémů z tohoto místa vytlačena. Ani v dalších dnech se k panu M. Jakešovi prý nedostaly žádné objektivní informace. Nad tímto tvrzením se lze jen pozastavit. Jak je možné, že tehdy první muž ve straně a vlastně i státě měl tak chabé informace, když např. řada zahraničních rozhlasových stanic přinesla ihned po masakru autentické zpravodajství, a to i v českém jazyce? Připadá mi přinejmenším zvláštní ještě jedna maličkost: již před začátkem manifestace jsme dostali od oddělení hromadných sdělovacích prostředků ÚV KSČ pokyn, abychom o případném bouřlivém průběhu shromáždění publikovali zprávu oficiálně dodanou ČTK. Neuposlechli jsme zcela, podstatná část zpravodajství byla vlastní, část převzatá z agentury. Podobný pokyn dostala i Lidová demokracie, jak o tom koneckonců ve FS hovořil její šéfredaktor, poslanec S. Toms. Lze vůbec věřit tomu, že pan M. Jakeš o tom všem zhola nic nevěděl? I svá pozdější, zcela neadekvátní stanoviska k brutálnímu zásahu svádí na neúplnost, nepřesnost a jednostrannost informací federálního ministra vnitra. A tak se zdá, že pan Jakeš setrvával ve dnech, kdy byli hrubě bíti studenti, a v následujících, kdy lid vyšel do ulic, aby se domohl konečně svých práv a opravdové demokracie, někde jinde než v této zemi. Ve vakuu, do kterého nepronikla jediná zpráva, jediný hlas ze světa ani z domova. Zůstával tu čistý a nevědomý jako novorozeně... Může tomu někdo uvěřit?

Jana SCHILLINGOVÁ

Co říká M. Jakeš

JAK SI PŘEDSTAVUJETE svou další politickou práci, zeptali jsme se M. Jakeše, který byl na včerejší schůzi FS uvolněn z funkce člena jeho předsednictva.

„Já budu rezignovat na funkci v parlamentu, myslím, že ve vhodnou dobu. Neudělal jsem to proto, že se tu dnes má projednat zpráva o 17. listopadu, která se mě týká. Tady mám možnost říci k tomu své stanovisko. A jak dál? Chci pomáhat, kde bude třeba. Budu v penzi, možná, že se pokusím napsat nějaké vzpomínky na život, který jsem prožil."

Na otázku, jaká bude role 17. listopadu v těchto vzpomínkách, odpověděl M. Jakeš, že těžko dnes bezprostředně říci.

(iv)

V. Biľak k roku 1968

PRAHA (čtk) — V. Biľak odpovědel ČTK na dotazy týkající se jeho reakce na výzvu ÚV KSČ, aby z ÚV odstoupili členové důchodového věku. Řekl, že bude-li svoláno zasedání ÚV KSČ ještě před mimořádným sjezdem, tak se na něm členství v ÚV vzdá. Navíc účel vzdává se před sjezdem, o němž ví, že jej nezvolí. K hodnocení situace po 17. listopadu řekl, že se to nemělo stát. Neumím přesně vysvětlit, jak je možné, že k tomu došlo a že se připustilo to, co se stalo. Ke vstupu vojsk pěti států Varšavské smlouvy na území Československa v roce 1968 připomněl, že nechce přehodnocovat to, co má přehodnotit komise. A na otázku, zda se cítí zodpovědným za 21. srpen 1968, odpověděl mj.: „Nejsem si vůbec vědom, protože každý musí vědět, jaká byla tehdy situace, co spojenci tehdy sledovali. Měli strach, že hrozí třetí světová válka a nebezpečí pro hranice socialistického společenství."

Prohlášení prokuratury

BRATISLAVA (ČTK) — Generální prokuratura SSR pověřila ČTK zveřejnit toto prohlášení:

Generální prokurátor SSR rozhodl prověřit údaje týkající se koupě vily RSDr. Vasilem Biľakem v Bratislavě na základě údajů uvedených v článku „Za dlouhém čekání", který byl uveřejněn v Pravdě 12. prosince 1989. Veřejnost bude o výsledcích informována.

K žalobám na V. Biľaka

NAPSAL NÁM JUDr. L. Derka: Chtěl bych Vás upozornit na nepřesnou informaci obsaženou v článku „K žalobám na V. Biľaka." V této zprávě je uvedeno, že již uplynula dvacetiletá promlčecí lhůta od roku 1968, proto již není dnes možné uvažovat trestně stíhat V. Biľaka za jeho činnost v uvedeném roce. Tento údaj neodpovídá skutečnosti, neboť podle § 67 odst. 2 trest. zák. se do promlčecí doby nezapočítává doba, po kterou nebylo možno pachatele postavit před soud pro zákonnou překážku. Takovou zákonnou překážkou je např. poslanecká imunita (viz komentář k § 67 odst. 2 tr. z. vydaném nakl. Panorama v roce 1980, str. 312). Jak jsme se původně čtli z televizní obrazovky, je V. Biľak do soud poslancem FS. Lze tedy s jistotou říci, že dosud neuplynula dvacetiletá promlčecí lhůta od skutku, kterým v roce 1968 svým trestným činem vlastizrady dle § 91 trest. zák.

Jak to bylo 17. listopadu?

Z první zprávy

Ihned po ustavení se setkali poslanci FS této komise za účasti J. Bubeníka, člena MěV SSM, aby projednali program a organizační zabezpečení jejího prvního zasedání. Při této příležitosti byli upozorněni, že koordinační stávkový výbor studentů nebude souhlasit se složením komise, protože v ní nejsou zástupci Občanského fóra podle dohody předsedy vlády Adamce s představiteli OF ze dne 28. listopadu 1989.

Neprijetí této komise koordinačním stávkovým výborem studentů by znamenalo neplnění jednoho ze základních požadavků tohoto výboru. Proto se poslanci dohodli, že vyšlou tříčlennou skupinu ze svého středu k projednání této situace s představitelem koordinačního výboru M. Mejstříkem. Skupina se poté zúčastnila jednání koordinačního výboru, kde po obsáhlé diskusi dosáhla přijetí komise s tím, že do ní budou trvale zváni dva zástupci Občanského fóra jako experti komise.

První zasedání komise se konalo dne 30. listopadu 1989.

Komise si stanovila tyto základní cíle:

charakterizovat politická klima a podmínky, které umožnily neprimerený zásah příslušníků Bezpečnosti vůči demonstrantům dne 17. listopadu t. r.,

dohlednout nad vyšetřováním veškeré s funkcionářské odpovědnosti na jednotlivých stupních řízení za uvedený zásah,

posoudit vyšetřování trestní odpovědnosti jednotlivých účastníků rozhodovacího a výkonného procesu zúčastněných na tomto zásahu

formulovat, případně posoudit návrhy pro nejvyšší zákonodárné sbory FS, které v budoucnosti vyloučí opakování takovýchto jednání.

Za základní metodu práce zvolila komise zvaní zodpovědných pracovníků po celé linii řízení, kteří mohli ovlivnit politickou atmosféru a přijmout rozhodnutí politického nebo velitelského charakteru, které vedlo k událostem dne 17. 11. r. 1989.

Po dobu prvních tří dní byli do komise pozváni následující současní i bývalí funkcionáři:

generální prokurátor ČSSR s. Pješčak

generální prokurátor ČSR s. Krupauer

hlavní vojenský prokurátor ČSSR s. Kollár

bývalý generální tajemník ÚV KSČ s. Jakeš

bývalý vedoucí tajemník MěV KSČ s. Štěpán

první náměstek fed. ministra vnitra s. Lorenc

ministr zdravotnictví a sociálních věcí ČSR s. Prokopec

tajemník ÚV KSČ, bývalý předseda ÚV SSM s. Mašek

náčelník městské správy VB v Praze s. Daniš

s. Pazler, pověřený vedením MěV KSČ náměstek ministra vnitra a živelního prostředí ČSSR s. Novák

Dále byli do komise přizváni:

k jednání o problematice zdravotních důsledků zásahu MUDr. Bojar.

k objasňování činnosti prokuratury ve vztahu k orgánům bezpečnosti prokurátor generální prokuratury ČSR s. Navrátil.

k doplnění informací hlavního vojenského prokurátora prokurátoři vojenské složky prokuratury ČSSR s. Tomašovič a Kaplan.

Komisi byly promítnuty některé videozáznamy z průběhu a důsledků události ze dne 17. listopadu 1989.

Základem práce komise měly být výsledky šetření generální prokuratury ČSR a vyšetřování hlavního vojenského prokuratora ČSSR. Po úvodní informaci generálního prokurátora ČSSR a obou představitelů uvedených institucí neziskala komise takové konkrétní podklady (kromě toho, co už bylo uveřejněno v tisku), které by mohly posunout k podstatné změně a informovanosti dosluhu druhý den práce komise, poté co se do komise dostavil stárší prokurátor GP ČSR JUDr. Navrátil. Vyšetřování vojenské součásti prokuratury bylo v počátečním stadiu, nebyli vyslechnuti rozhodující funkcionáři a velitelé, kteří zásah plánovali a uskutečňovali (případně ovlivňovali). Za této situace rozhodli komise získávat informace po vertikální linii shora dolů, počínaje nejvyššími bývalými představiteli politického života.

Tímto způsobem, porovnáváním stanovisek jednotlivých pozvaných vznikla možnost informací, které umožňuje formulovat tyto předběžné závěry.

1. Všeobecná politická situace

Základní politicko-příčinou událostí 17. listopadu t. r. byla koncepce se zvětšující propasť mezi politickým vedením KSČ a potřebami společnosti. Vytváření monopolu názoru vedení KSČ na to, co je a není socialistické, nepřiměřené reagování na přestavbové a demokratizační procesy v okolních státech, nepochopení převažujících událostí v letech 1968 a 1969 z pohledu nových podmínek, podceňování tvůrčích se deformačních struktur (tehdy označovaných za nelegální), to vše vyvolávalo ve společnosti napětí, které se zejména v hlavním městě projevovalo otevřenou nespokojeností, zvláště mladých lidí — studentů a umělců.

Postupné politické prostředky byly nahrazovány mocenským potlačováním těchto projevů nespokojenosti, které hlavně v roce 1989 stále více dostávaly charakter zastrašování, než obnovování veřejného pořádku. Vzhledem k tomu, že vždy šlo o vážné politické důsledky v systému silné koncentrace moci, příprava opatření tohoto druhu byla iniciována vysoce postavenými politickými funkcionáři KSČ. I k připravované manifestaci studentů 17. listopadu, která byla oficiálně povolena, byla základní opatření k zabezpečení veřejného pořádku konzultována na úrovni generálního tajemníka ÚV KSČ, vedoucího tajemníka MěV KSČ a federálního ministra vnitra.

Z dokumentů předložených komisi i z jednotlivých stanovisek je možno i na událostech 17. listopadu doložit, že do operace na Národní třídě osobně zasahoval vedoucí tajemník MV KSČ v Praze s. M. Štěpán, který dával pokyn k zásahu všemi dostupnými prostředky (sdělení MV ZP ČSR z 27. listopadu).

2. Posouzení výsledků šetření Generální prokuratury ČSR

Komise FS ČSSR přezkoumala výsledky šetření Generální prokuratury ČSR a tím, že závěry GP ČSR jsou v souladu s dosavadními poznatky zjištěnými komisí.

Předně bylo konstatováno, že prověření zákonnosti zásahu pořádkových jednotek patří k zákonným povinnostem civilní složky prokuratury.

Generální prokuratura ČSR podle par. 13 odst. 1 zákona o prokuratuře č. 60/1965 Sb. přijala vyšetření resp. oznámení 71 občanů. Vyšetřením podalu 10 občanů hospitalizovaných v důsledku zásahu, 19 občanů zraněných a ambulantně ošetřených po zásahu, osm příslušníků SNB, kteří při provádění služebního úkonu utrpěli zranění a 34 občanů — účastníků demonstrace ze dne 17. listopadu 1989, kteří se sami s podáním vysvětlení prokuratuře přihlásili.

Z výsledků šetření prováděného Gen. prokuraturou ČSR a podle dalších zjištění a poznatků komise FS ČSSR vyplývají tyto skutečnosti:

Dne 17. listopadu 1989 v 16 hodin byl u Patologického ústavu na Albertově v Praze 2 uskutečněn plánní akt u příležitosti 50. výročí listopadových událostí z roku 1939. Konání plánního aktu spojeného s následným průvodem na Vyšehrad a položení květin u hrobu K. H. Máchy oznámil dne 8. listopadu 1989 v Praze MěV SSM a městská vysokoškolská rada SSM. ONV v Praze 2 ohlášenou akci vzal na vědomí v souladu s náležitostmi požadovaným vyhláškou ministra vnitra č. 320/1951 ú. l. a tím, že neshledal důvod plánovanou akci omezovat, případně zakázat. ONV v Praze 2 nepožádal o zajištění akce pořádkovými jednotkami SNB, pouze dopravní službu na shromáždění na Albertově, na Vyšehradě a při odchodu z areálu Vyšehrad zajišťovaly orgány VB.

Demonstrační průvod se po přechodu na Národní třídu v Praze 1 měl rozlku pokojný průběh, v zásadě nebyly zjištěny, žádné proti bezpečnostním orgánům nebo jiné případy násilí či útoku proti majetku.

V závěrečné fázi demonstrace cca v 19.30 hodin se zhruba pět tisíc účastníků průvodu shromáždilo na Národní třídě v Praze 1, kde jim pořádková jednotka SNB na úrovni křižovatky ulic Spálená a na Perštýně uzavřela další postup. Podle sdělení ONV v Praze 1 žádné organizace ani občané neoznámili konání manifestace v obvodě Prahy 1. Proto také odbor vnitřních věcí ONV v Praze 1 nevydal žádné rozhodnutí týkající se manifestace studentů dne 17. listopadu 1989 a ani nepožádal o zásah pořádkové jednotky SNB. Žádný pracovník ONV v Praze 1 k zákroku pořádkových jednotek dne 17. listopadu 1989 nebyl vyslán.

200/26

K zásahu pořádkových jednotek SNB proto došlo za podmínek par. 4 písm. i), případně par. 40 zákona o SNB č. 49/1974 Sb., s tím, že orgány SNB dospěly k závěru, že nechlášeným průvodem došlo k narušení veřejného pořádku zahrnujícímu běžnému užívání veřejné komunikace a plynulosti dopravy. K zásahu bylo určeno celkem 629 příslušníků S-SNB Praha a 940 příslušníků PP VB ČSR.

Za pomoci technického zařízení byla posléze velitelem zásahové jednotky uplatněna první výzva k rozchodu s upozorněním, že průvod v prostoru obvodu Prahy 1 je již nepovolenou akcí. Výzva byla patnáctkrát opakována asi do 20.45 hodin, přibližně polovina účastníků shromáždění opustila Národní třídu, zbývající části usedla na vozovku.

Pořádkovými jednotkami SNB byly současně přehrazeny ulice Karoliny Světlé, Divadelní, Voršilská a Mikulandská. Asi ve 20.50 hodin došlo k zásahu proti demonstrantům, a to tak, že od Národního divadla postupovala další pořádková jednotka SNB a prakticky demonstrantům v této fázi odehnod z Národní třídy znemožnila.

Při zákroku příslušníci SNB používali obušků a obranných chvatů, také však kopnutí a údery pěstmi. Zmíněné prostředky zde byly rovněž používány po odvlečení účastníka demonstrace za ústěrá pořádkové jednotky SNB k jeho zbití, aniž by došlo k předchozímu napadení příslušníka SNB nebo bylo třeba překonávat fyzický odpor předváděné osoby. Po uzavření a stlačení demonstrantů příslušníci SNB vytvořili kordony, do nichž nahánění účastníky demonstrace, kde je bez důvodu bili. K fyzickému napadení občanů příslušníky SNB bezdůvodně docházelo i po skončení demonstrace a vyklizení Národní třídy. Bezdůvodné fyzické týrání účastníků demonstrace v zázemí potvrzují všichni občané, kteří podali prokuratuře vysvětlení o průběhu zásahu. Podaná vysvětlení lze hodnotit jako objektivní bez negativního vztahu k bezpečnostním orgánům, neboť alyšaní občané též potvrzují odlišný a humánní přístup příslušníků SNB na jednotlivých místních oddíleních VB, kam někteří z nich byli postupně předváděni.

Podle údajů zjištěných ke dni 2. 12. 1989 provedeným zásahem došlo ke zranění 44 civilních osob a následné hospitalizaci 10 z nich.

Způsobem zásahu zakročujících pořádkových jednotek SNB došlo k porušení ustanovení par. 33 odst. 1 zákona o SNB, neboť bylo postupováno ve zřejmém nepoměru k významu chráněného zájmu na zachování veřejného pořádku. Proto způsob provedení zásahu lze hodnotit jako neoprávněný a trvalý. S přihlédnutím k průběhu zásahu a charakteru zranění lze dovodit nepřiměřené a nepřiměřené násilí, které v konkrétních případech zakládá důvodné podezření ze spáchání trestných činů ublížení na zdraví, případně zneužití pravomoci veřejného činitele (par. 221/1, 2, par. 158/1 a, b, trestního zákona), spáchaných osobami podléhajícími prevenci vojenských soudů.

Humanitární aspekty a dopady zásahu

Komise se věnovala také posouzení události na Národní třídě z hlediska základních lidských práv, chráněných mezinárodními pakty. Z dosavadních poznatků šetření vyplývá, že došlo zejména k porušení těchto práv, ale i k přímému ohrožování života účastníků.

Na straně bezpečnostních sil bylo zatím zaznamenáno osm zranění. Jeden příslušník SNB byl naražen davem na pevnou překážku a utrpěl zhmožděniny hrudníku, druhý měl pohmožděný palec. Zranění ostatních šesti nebylo specifikováno, podle sdělení zástupců vojenské prokuratury šlo o lehčí poranění.

Podle stenovisek a dalších písemných materiálů FMV ČSSR a Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje průvod po příchodu na Národní třídu se choval agresivně a fyzicky napadal příslušníky SNB. Z výpovědí zraněných příslušníků SNB vyplývá, že na Národní třídě měli utrpět drobná zranění po útocích jednotlivých demonstrantů. Podle zjištění ke dni 4. 12. 1989 však dosud věcně i místně příslušnému vyšetřovateli prokuratury nedošlo žádné oznámení o trestném činu útoku na veřejného činitele spáchaného dne 17. listopadu 1989 na Národní třídě.

Zranění demonstrantů jsou vážnější: zhmožděniny, tržné rány, zlomenina obratle, zlomenina lopatky, poranění páteře, krvácení do dutiny hrtění, zhmožděniny v krajině ledvin a další.

Komise proto vyzvala, aby všichni poškození, kteří se dosud nepřihlásili, tak učinili na ministerstvu zdravotnictví a sociálních věcí ČSR.

Posouzení činnosti vojenské složky prokuratury

Orgány vojenské složky GP ČSSR převzaly zprávu obsahující závěry šetření GP ČSSR 24. listopadu 1989, resp. 29. listopadu 1989. V souladu s těmito závěry byla zahájena vyšetřování podle paragrafu 160 trestního řádu pro podezření ze spáchání trestných činů podle paragrafů 221 a 158 trestního zákona příslušníky SNB, kteří se zúčastnili zákroku proti demonstrantům v prostoru Národní třídy. V rámci těchto vyšetřování původně orientovaných na činnost přímo zasahujících příslušníků bylo, i z podnětu činnosti komise, zahájeno shromažďování dalších poznatků o činnosti velitelských a řídicích orgánů.

Z dosavadních materiálů shromážděných ve vyšetřování vyplývají některá závažná zjištění svědčící o nevyjasněnosti základního rozporu mezi udávanými stanovisky některých politických orgánů a funkcionářů FMV a MVŽP nezasahovat nad rámec opatření zabraňujících přístupu demonstrantů do oblasti Pražského hradu, event. na Václavské náměstí a realitou vlastního zákroku na Národní třídě. Dosavadní vyšetřování nepuskytuje ani předběžné závěry o tom, na čí pokyn nebo jakým přičiněním došlo k tomu, že bylo asi 2500 lidí posléze uzavřeno v prostoru křižovatky Perštýn a ulic Voršilské, později Mikulandské ulice, kde došlo následně k brutálnímu zásahu vůči demonstrantům ze strany některých složek zasahujících jednotek.

Získané poznatky však svědčí o tom, že již při vlastní organizaci bezpečnostního opatření nebyla zajištěna jednotná instruktáž všech jednotek, a tak nebyla prakticky zajištěna ani možnost jednotného velení a výkonu velitelské pravomoci. Zásahu se účastnili oddíly zvláštního určení zřízený pro úplně jiné účely, aniž by byly zřejmé jakékoliv důvody, které by nasazení této speciální jednotky odůvodňovaly. Tímto skutečnostmi se bude muset další vyšetřování zabývat s maximální odpovědností i s přihlédnutím k tomu, že zřejmě není k dispozici magnetofonový záznam obsahu radiového spojení mezi řídicím štábem a zasahujícími jednotkami.

Důsledné objasnění událostí ze dne 17. listopadu 1989 a uplatnění politické a právní odpovědnosti vůči konkrétním viníkům protiprávního jednání je podle názoru parlamentní komise jedinou cestou k obnovení důvěry veřejnosti v SNB a jednou z forem položených záruk funkčnosti právního státu.

Z druhé zprávy

První zpráva, která byla předložena po schválení v komisi dne 4. 12. t. r. předsedům oboru sněmoven FS, zachycuje výsledky z jednání komise od 30. 11. do 3. 12. 1989. Tato druhá zpráva podává informace o činnosti a výsledcích komise od 4. 12. do 11. 12. t. r.

Ve dnech 4. a 5. 12. 1989 komise dále pokračovala ve shromažďování informací o průběhu vlastního zásahu proti demonstrantům na Národní třídě. Za tím účelem vyslechla informace:

— náčelníka školního pohotovostního oddílu mjr. Hončíka

— 1. zástupce náčelníka S-SNB pro hl. m. Prahu a Středočeský kraj plk. Hyťáska

— zástupce náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje plk. Bačváře

— velitele oddílu zvláštního určení mjr. Šustáka.

Dále podali informace účastníci zásahu, sběratel Dlouhý a Hrušák.

O postupu ve vlastním šetření zásahu informovali komisi:

— hlavní vojenský prokurátor GP ČSSR gen. Kullár

— starší prokurátor GP ČSR JUDr. Navrátil.

Celkem k dnešnímu dni komise vyslechla 35 osob.

Dne 5. 12. komise zhlédla videozáznam pořízený ze stacionární kamery SNB umístěné na rohu budovy na nároží Spálené ul. a Národní tř.

Dne 6. 12. se pověření členové komise dostavili na Vojenskou prokuraturu, kde přímo na místě byli seznámeni s postupem vyšetřování.

Dne 8. 12. komise vyslechla zástupce nezávislé studentské vyšetřovací skupiny, se kterými dohodla formy spolupráce, konkrétně v oblasti zjišťování počtu zraněných.

Komisi dosud došlo celkem 56 dopisů. Ve většině případů mají jejich charakter osobního svědectví o události ze 17. listopadu 1989. Pokud byla uvedena adresa, komise příjem svědectví písemně potvrdila a dále je k dispozici vojenské složce GP ČSSR.

Komise rovněž vede korespondenci s bývalými vedoucími funkcionáři KSČ posl. Jakešem a Štěpánem, kteří se obrátili na komisi se svými stanovisky ohledně jejich politické odpovědnosti za vlastní zásah dne 17. listopadu 1989.

Komise zaslala dopisy SL a SN, jakož i předsedajícímu NF ČSSR dr. Kučerovi ve věci návrhu na zbavení poslaneckých mandátů posl. Jakeše a Štěpána.

O práci komise byla veřejnost pravidelně informována.

Komise se dne 11. 12. 1989 mj. zabývala otázkou délky své činnosti. Dospěla k závěru, že svoji práci ukončí tehdy, až bude ukončen procesní úkon „vyšetřování" ve smyslu ustanovení paragrafu 166 tr. ř.

Všeobecná politická situace

Komise po zhodnocení výpovědí přizvaných funkcionářů dospěla k jednoznačnému závěru, že v této etapě poznání je z důvodů uvedených v první části potřebné **zbavit poslanecké imunity i poslaneckých mandátů M. Jakeše a M. Štěpána, kteří nesou přímou politickou odpovědnost za události dne 17. listopadu 1989 a hlavně za jejich politické důsledky.** Svým konáním zklamali důvěru voličů a dopustili se činu nedůstojného funkce poslance. Proto komise doporučila předsedům SL a SN a předsedajícímu NF dr. Kučerovi, aby takovýto návrh předložili místním orgánům NF ve volebních obvodech obou poslanců.

Oba poslanci po zveřejnění postupu komise odmítli, prostřednictvím prohlášení pro ČTK, tuto politickou odpovědnost s odůvodněním, že takovýto zásah nenařídili. Komise projednala obě dvě stanoviska a schválila odpověď poslanci Jakešovi a Štěpánovi, jejíž přílohou je první část zprávy komise a kopie citovaného dopisu komise oběma předsedům sněmoven FS. Poukazuje se v nich na stupňování mocenských zásahů proti demonstrantům, které nahrazovaly politické prostředky. Současně komise v odůvodnění upozorňuje na protiřečení ve výpovědích a prohlášeních. Oba poslanci údajně nařídili nezasahovat, ale po brutálním nezákonném zákroku, který odsoudil celý civilizovaný svět, se tehdy prostřednictvím ústředí svých vysokých stranických funkcí postavili na jeho obhajobu.

Ve výpovědi poslanec Jakeš uvádí, že dohodl s bývalým ministrem vnitra zastavit demonstraci na Národní třídě a poslanec Štěpán, jak to potvrzuje ministr vnitra a životního prostředí ČSR, v jejím průběhu přímo ovlivňoval velící důstojníky SNB. Z tohoto hlediska by se už nemuselo jednat pouze o politickou odpovědnost.

Mezitím předsednictvo ÚV KSČ na svém zasedání dne 7. prosince 1989 vyloučilo poslance Jakeše a poslance Štěpána z řad členů KSČ.

Komise ve své další práci bude nadále zkoumat politické podmínky i politický systém ve spojitosti a přípravou zásahu proti demonstrantům.

Humanitární aspekty a dopady zásahu

Potvrdil se původní předpoklad růstu počtu raněných. Na výzvu komise, ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí ČSR a Občanského fóra pražských zdravotníků se dosud přihlásilo 27 dříve neevidovaných raněných. **Celkem ke dni 15. prosince 1989 bylo evidováno 71 poraněných osob.** Seznam zahrnuje jak poraněné, kteří byli bezprostředně po zákroku ošetřeni nebo hospitalizováni v jednotlivých pražských zdravotnických zařízeních, tak i poraněné, kteří se obrátili na lékaře až s určitým odstupem nebo zprvu udali z obavy před možnými represemi nepravdivé údaje o úrazovém ději a okolnostech úrazu.

Přehled o základních traumatických diagnózách přináší tabulka. Je v ní vždy uváděna pouze jedna, hlavní úrazová diagnóza. Musíme však zdůraznit, že **u většiny dosud vyšetřených osob se jednalo o mnohočetná poranění hlavy, končetin i trupu. U některých osob, které po**

úderech do hlavy upadly do bezvědomí, následovalo pak ještě kopání do různých částí těla, což vedlo k rozsáhlým podlitinám a výronům krevním do některých orgánů. Tabulka tyto jednotlivé okolnosti nezachycuje, protože by se stížila srozumitelnost hlavních údajů. Pro úplnost přidáváme podskupinu, označenou jako mnohočetná poranění (polytrauma), již uvádíme mimo výčet hlavních diagnóz:

Tabulka základních diagnóz uvedených v lékařských zprávách vydaných účastníkům, poraněným při zákroku na Národní třídě dne 17. listopadu 1989

Diagnóza	Osoby
Pohmožděni trupu, končetin	20
Pohmožděni hlavy, obličeje	21
Zlomeniny páže či zápěstních kůstek	5
Zlomeniny nosních kůstek	4
Poranění páteře, pohmožděni	4
Otřes mozku 1. stupeň	3
Otřes mozku 2. stupeň	4
Pohmožděni mozku — kontuze	3
Kulapsový stav, psychotrauma akutní	4
Pohmožděni krční páteře, cervikokraniál. sy	2
Pohmožděni ledvin, hematom	1
celkem	71
Polytrauma, mnohočetná poranění	20

Opakovaná jednání zástupců Občanského fóra pražských zdravotníků se zástupci ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí ČSR a ústavu národního zdraví Národního výboru hlavního města Prahy i jednání ve společné komisi sněmoven FS ČSSR a ČNR dala podnět k dodatečnému vyšetření těch poraněných osob, jejichž stav mohl vzbuzovat obavu ze závažnějších následků. Poranění nervového systému, některých vnitřních orgánů a pohybového aparátu mohou totiž představovat v dlouhodobější perspektivě závažnější poranění, než se jaké byla původně považována. Bylo proto domluveno přešetření více než 15 osob. Od 7. prosince [illegible] bylo dosud přešetřeno sedm poraněných.

Například u sedmnáctileté studentky gymnázia, propuštěné z I. chirurgické kliniky, bylo nutno provést pro silnou bolest hlavy a závratě EEG a vyšetření počítačovým tomografu. Potvrdilo se naléhavé podezření na podtrhovou krvácení do mozkových plen v pravé čelní krajině. Dále byla prokázána vícečetná ložiska pohmožděné mozkové tkáně. U téže nemocné bylo rentgenovým vyšetřením zjištěno poúrazové poškození meziobratlové ploténky C3,4 spojované s úderem obušku do krční páteře. Nemocnou bylo nutno ihned hospitalizovat. Podobná poranění byla nalezena i u dalších raněných.

V nadcházejícím týdnu bude tedy ještě třeba diagnosticky dovyšetřit většinu poraněných osob, u nichž je podezření na možné následné komplikace, obdobné předchozímu výčtu. **Ve strašnosti je třeba mimo jiné upozornit na skutečnost, že pro-zkoumání centrálního nervového systému** podobného druhu mohou představovat závažné poškození zdravotního stavu. U všech poraněných s potvrzenou diagnózou pohmožděni mozku bude nutno nasadit preventivní protizáchvatovou léčbu a bude je nutno dlouhodobě dispenzarizovat. Stanovení prognózy je zatím u těchto případů nemožné.

Komise je dále znepokojena objevujícími se výpady proti příslušníkům SNB a ČSLA a členům KSČ, jakož i pomlčitými odsudky ozbrojených sil. Cílem práce komise není obecné a nic neříkající zatracení celého resortu ministerstva vnitra, ale nalezení skutečných strůjců zásahu ze dne 17. listopadu 1989 v Praze.

Posouzení činnosti vojenské složky prokuratury

Komise byla v průběhu svých zasedání ve dnech 4. až 11. prosince prakticky nepřetržitě ve spojení s vojenskou složkou GP ČSSR. Její zástupci se jednak zúčastnili zasedání komise ve dnech 4. a 5. 12. 1989, poskytli komisi dosud již neznámý videozáznam a dne 7. 12. se zúčastnili jednání členů komise na Hlavní vojenské prokuratuře.

Na tomto jednání předložila komise vedení vojenské složky GP ČSSR některé své náměty a doporučení pro další zaměření vyšetřování. Upozornila zejména i na nutnost vyřešení odpovědi na otázku, zda a pokud ano, kým byl zásah, tak jak probíhal ve své závěrečné fázi, předem plánován a organizován.

Pokud by bylo prokázáno, že situace, za které došlo v prostoru mezi křižovatkou Fučíkova a Mikulandskou ulicí prakticky k obklíčení cca 2000—2500 osob bez možnosti odchodu, nebyla výsledkem nedostatečné koordinace zasahujících jednotek, ale byla naopak plánovanou a organizovanou akcí s cílem je nejen brutálním zásahem zastrašit, ale je i fyzicky potrestat, mělo by takové zjištění zásadní význam pro posouzení míry odpovědnosti všech osob, které se jak vedlejšího, tak i politicky na přípravách takovéhle postupu podílely.

Komise vyslovila též názor, že v tomto případě by zřejmě přicházelo v úvahu i postižení takovéhoto rozhodnutí též jako trestný čin obecného ohrožení ve smyslu paragrafu 179 odst. 1 event. odst. 2 tr. zákona.

Do 11. prosince 1989 vyšetřila vojenská složka Generální prokuratury celkem 181 svědků ze řady občanů a příslušníků SNB. Ve dnech 6. a 10. 12. bylo podle paragrafu 163 tr. řádu oznámeno odvolání proti třem příslušníkům velící složky za účelu a jednomu individuálně zákrokující. pro tr. činy podle paragrafu 158 odst. 1 a 2 tr. zák. Z těchto obviněných byli tři z důvodů paragrafu 67 písm. b tr. ř. vzati do vazby. V současné době má vyšetřovací svazek již 1589 stran kromě přílohového materiálu.

Komise konstatuje, že orgány vojenské součásti prokuratury pokračují v intenzivním vyšetřování události ze 17. listopadu, jak z hlediska odpovědnosti funkcionářů SNB za organizaci a řízení zákroku, tak z hlediska odpovědnosti za individuální zákroky zasahujících příslušníků, jakož i z hlediska posouzení individuálních zákroků, ke kterým došlo mimo vlastní zásah na Národní třídě.

Rozhovor se Stanislavem Devátým

Vrátil se z ilegality

TUTO NEDĚLI krátce po manifestaci na Václavském náměstí dorazil do Prahy Stanislav Devátý. Jeho souboj se státní mocí, reprezentovanou StB, soudy i zaměstnavatelem, jeho dvojí hladovka budily pozornost doma i za hranicemi. Jeho odchod do ilegality v polovině září byl v našich poválečných dějinách ojedinělým činem.

Včera jsme sedmatřicetiletého počítačového odborníka, zaměstnance JZD Agrokombinátu Slušovice, signatáře Charty 77, zastihli doma, v Gottwaldově.

● **Co vás vedlo k odchodu do ilegality?**

„V pozadí byl skandální rozsudek okresního soudu v Gottwaldově. Předseda senátu JUDr. V. Petrásek vedl jednání jednoznačně ve směru obžaloby. Nebylo ani jednoho důkazu, že jsem vyvíjel činnost proti republice. Byl jsem odsouzen na 20 měsíců nepodmíněně."

● **Proč?**

„Důvodem byly dvě petice, na kterých jsem se spolupodílel a zaslal Úřadu předsednictva vlády a FS. Vyzývali jsme k dodržování lidských práv, protestovali proti zásahu policie v Bratislavě i Praze. Výsledkem bylo, že je FS předalo ministerstvu vnitra k ‚dalšímu využití'. To je využilo tak, že je předalo StB."

● **Ve vazbě jste zahájil hladovku a držel ji 30 dní. Jak se dá vydržet třicetidenní hladovka?**

„Dá se to vydržet, byl jsem nezvratně přesvědčen o své pravdě, a to mě drželo v dobré duševní kondici."

● **Zhubl jste jistě...**

„O dvanáct kilo."

● **Po třicáti dnech jste byl propuštěn, ale pak jste 1. máje s T. Hradilkem a R. Berezou rozvinuli v pražském průvodu třináctimetrový transparent s nápisem Charta a hesly o svobodě a demokracii a opět jste putoval do vazby a opět zahájil hladovku...**

„Vyhlásil jsem 1, že přestávám pít. Nejprve v Praze a pak i při mém třetím zatčení v souvislosti s výzvou Několik vět v Brně. Tam jsem nepil sedm dní... Převezli mne na jednotku intenzivní péče, ale i tam seděl u mé postele příslušník... Pak mě propustili a vrátil jsem se do Gottwaldova. V okresních novinách ‚Naše pravda' vyšel zrovna článek, že svou hladovkou zneužívám naše zdravotnictví, že bych si ji měl platit..., a 29. srpna jsem byl odsouzen na dvacet měsíců nepodmíněně. Trest jsem nenastoupil. Proč? Přicházely mi stovky dopisů, ve kterých mě lidé prosili, abych už si neničil zdraví. Rozhodl jsem se tedy, že odejdu do ilegality."

● **Kde jste se skrýval?**

„Byl jsem v Polsku u přátel z polské, čs. Solidarity. Pomáhal jsem organizovat Dny čs. nezávislé kultury, na které přijelo kolem sedmi tisíc našich lidí. Pak přišly zprávy, že mne policie, resp. StB chce unést. Putoval jsem tedy z bytu do bytu a poznal zázemí Solidarity, je to dokonalá profesionální organizace."

● **Váš návrat?**

„Přešel jsem pěšky u Broumova, 10. prosince, v Den lidských práv. Přijel jsem do Prahy a byl to nádherný zážitek. Odjíždět jsem z vězení a vrátil jsem se do svobodné země."

● **Pojďme ještě k vašemu zaměstnavateli. Vedení Agrokombinátu Slušovice vás nejprve přeložilo do Popradu a pak vyloučilo z JZD. Jakou roli v tom hrál předseda družstva ing. F. Čuba?**

„Nemohu jednoznačně říct, zda a jak ó věci rozhodoval. Vím jen, že byl v Brně a že můj případ byl odebrán dr. Lenáčové a předán dr. Svobodovi, který je známý svým tvrdým postojem k disidentům. Nejlépe by bylo, kdyby se ing. Čuba vyjádřil sám."

● **Vrátíte se do Slušovic?**

„To nevím. V současné době vlastně až do února, vedu soudní při se Slušovicemi, ve které žádám objasnění, náhradu škod, které mi vznikly a rehabilitaci."

● **Kde je vaším právním zástupcem?**

„Dr. J. Čarnogurský." L. VENCÁLEK

K případu T. Tichého

V PONDĚLÍ se objevila v některých denících zpráva ČTK k případu Tomáše Tichého. Psalo se v ní, že nezávislé tiskové středisko poskytlo agentuře informaci, podle níž byl student chemicko-technologické fakulty ČVUT v Praze T. Tichý 21. 11. při rozehnání materiálů vysokoškoláků a Občanského fóra na hlavním nádraží v Praze legitimován a později obstoupen třemi muži. To, co následovalo, se podobalo detektivce. Detektivce, která se, jak známo, nemusí odehrávat vždy jen na plátně. Muži zavedli Tomáše podle jeho slov na kolejiště. Pak prý ucítil bodavou bolest v zátylku a dál si nic nepamatuje. Přesto se mu ještě v noci podařilo dostat se nějak domů. Protože rodičům se jeho stav nelíbil, zavolali záchranku a odvezli syna do nemocnice na Františku, kde byl vyšetřen, po určitý čas ležel dokonce na jednotce intenzivní péče a 25. 11. si jej rodiče vzali na revers domů. Z další části zprávy vyplývalo, že si informace lékařů v mnohém odporovaly. Právě lékaři se však ozvali už v pondělí večer prohlášením, že zpráva není objektivní a pravdivá.

Včera odpoledne svolal tedy stávkový výbor chemicko-technologické fakulty malou besedu, na niž pozval Tomášovy rodiče, lékaře a i novináře.

Co jsme se na ní dověděli? Popravdě řečeno podstatě věci zůstala zahalena mlhou, trochu i proto, že Tomáš sám byl doma v posteli, podle sdělení ošetřujících lékařky s onemocněním, které už s případem nesouvisí.

Řeč se točila hlavně kolem toho, jestli byla provedena toxikologická zkouška z krve nebo z moči a proč sestřička říkala, že z moči, když byla i z krve. Podle našeho názoru je to nedůležité. Důležité je, že se Tomášovi i podle prohlášení matky dostalo asi opravdu velmi dobré péče a některá nedorozumění vznikla skutečně náhodou. Například to, proč lékařská zpráva ještě nedorazila k jeho ošetřující lékařce. Tomáš uvedl, že patří „tam, co je Vratislavova", sestra slyšela Vladislavova a poslala zprávu do Spálené, která skutečně s Vladislavovou ulicí sousedí. Koneckonců, tam je skutečně centrální vysokoškolská poliklinika. Dnes už jeho lékařka zprávu má.

Důležité se nám zdá konstatování tří lékařů z Františku, že Tomáš nebyl v nemocnici v bezvědomí, i když byly při příjmu konstatovány tak zvané zbytkové neurologické příznaky, neměl také na těle žádné oděrky ani výpichy a sám přiznal, že vypil čtyři piva, což skutečně odpovídá procentu alkoholu v krvi. Ale nemůžeme opomenout ani prohlášení matky, která tvrdí, že se chlapec nechoval jako po čtyřech pivech a že i jeho telefonát uprostřed noci byl velmi podivný.

Snad tedy vnese do případu více jasno až zpráva kriminalistů z Prahy 2, kteří se jím zabývají. Radka Kvačková

■

O pocitech rodiny a svých hovoří maminka S. Devátého paní Božena Devátá: „Neviděla jsem ho od poloviny září. Nevěděli jsme, kde je, a nikdo z jeho přátel nám nic neřekl. Tušili jsme, že je v Polsku. Až z rádia jsme se dozvěděli, že se objevil a že s námi dýchá stejný vzduch. Standa má tvrdou hlavu, je zásadový. Co já se s ním nazlobila! V únoru 1988 se stal mluvčím Charty a přišly problémy v zaměstnání. Myslím, že pan Čuba ho chtěl schovat do Popradu, ale Standa tam neodešel. Dělal pak u krev, potom ho vyloučili z JZD. Víte, že i na ně dělali nátlak? Já jsem 40 let členkou KSČ. Když se syn stal chartistou, přišli, abych proti němu podepsala prohlášení. To si opravdu myslíš, že se vzdám dědka kvůli straně? Nepodepsala jsem, a tak mě vyhodili jsem ráda, že to tak dopadlo a doufám, že i synové se dostane zadostiučinění."

O poslání pohotovostního pluku Veřejné bezpečnosti ČSR

PRAHA (ČTK) — Pohotovostní pluk Veřejné bezpečnosti ČSR je v posledních dnech široce diskutovaným tématem. Vyskytly se i zkreslené údaje o účelu a poslání této jednotky. Proto velitel pohotovostního pluku VB ČSR podplukovník Břetislav Zdráhala poskytl zpravodaji ČTK některé informace.

Uvedl, že pohotovostní pluk VB ČSR byl zřízen na základě usnesení federální vlády v roce 1969 ke zvládnutí mimořádných událostí a porušování veřejného pořádku velkými skupinami osob. Těžiště jeho práce však vždy spočívalo v přípravě nových příslušníků SNB na jejich povolání.

Příslušníci pohotovostního pluku VB ČSR v minulosti pomáhali zajišťovat hromadné společenské, kulturní a sportovní akce. Velitel PP VB ČSR v této souvislosti podtrhl úlohu svých podřízených při spoluorganizování spartakiád, Závodu míru, Velké ceny Brna, závodu Intersérie v Mostě apod. Velkou roli sehráli při likvidaci havárií dopravních letadel, při pátracích akcích po pohřešovaných osobách i malých dětech. Ročně příslušníci pluku »odslouží« při těchto akcích 150 000 hodin nad své povinnosti. Za dvacet let poskytli na 25 000 bezpříspěvkových odběrů krve a v patronátních závodech ročně odpracují kolem sto tisíc brigádnických hodin. Každoročně je 80 žáků odborné školy ve funkci vedoucích pionýrských oddílů.

A plány do budoucna? Podplukovník Zdráhala uvedl, že záměrem PP VB ČSR je v současné společenskopolitické situaci výchova a příprava nových příslušníků SNB. Bude však upravena koncepce útvaru jako střední odborné školy SNB. Dále je nutné přesně právně vymezit možnosti využití žáků této školy pro zajišťování bezpečnosti zejména při živelních pohromách, mimořádných událostech v národním hospodářství, při významných kulturních, sportovních a společenských událostech.

PŘEDSEDNICTVO ÚV KSČ O PŘÍPRAVĚ SJEZDU

Obnovení „případu Babinský"

Praha (čtk) — Předsednictvo ÚV KSČ se včera v Praze zabývalo organizační, technickou a materiální přípravou mimořádného sjezdu KSČ, svolaného na 20.—21. prosince 1989 do pražského Paláce kultury. Na základě připomínek a návrhů, které vzešly z okresních a obvodních konferencí KSČ a KSS posuzovalo návrh tezí „Zprávy o situaci a aktuálních úkolech strany". Zprávu přednese na mimořádném sjezdu KSČ generální tajemník ÚV KSČ Karel Urbánek.

Předsednictvo ÚV KSČ zrušilo kádrový pořádek ÚV KSČ a výboru pro stranickou práci v ČSR schválený na 12. zasedání ÚV KSČ v prosinci 1988. Současně uložilo ÚV KSS, KV KSČ a KV KSS a městským výborům strany v Praze a Bratislavě zabezpečit zrušení kádrových pořádků stranických orgánů a seznamu funkcí v okruhu jejich působnosti. KSČ — její orgány a organizace — budou v nových podmínkách iniciativně navrhovat své kandidáty do funkcí ve společenském životě jako ostatní politické strany.

Předsednictvo ÚV KSČ rovněž zrušilo zásady k propůjčování vyznamenání za politickou, veřejnou, hospodářskou, vědeckou, kulturní a jinou činnost schválené předsednictvem ÚV KSČ dne 16. 6. 1989.

Předsednictvo ÚV KSČ se seznámilo s prvními opatřeními komise k prověření závažných případů zneužívání postavení některými funkcionáři strany. O ustavení komise rozhodlo PÚV KSČ na svém jednání 7. 12. 1989.

Komise složená ze členů ústřední kontrolní a revizní komise KSČ okamžitě zahájila svou činnost. Dala impuls k důsledné revizi odprodeje nemovitostí, zejména tzv. konfiskátů. Prověřuje otázky související s nabytím majetku některých funkcionářů strany po dobu jejich funkce. Na základě nových skutečností obnovila šetření případu Babinský, jakož i jiných upozornění a stížností obdobného charakteru.

200132

Vlastnictví klíčovým problémem

I když ekonomické teorie v reformujících se socialistických zemích dospěla téměř jednoznačně k závěru, že jediná cesta k modernizaci ekonomik těchto zemí spočívá v obnově tržních mechanismů, existuje nadále otázka, na kterou zatím není jednoznačná odpověď. Jde o problém, zda může existovat nekapitalistická, či převážně nekapitalistická, tržní (a tržně efektivní) ekonomika. Většina osob, oddaných v těchto zemích ekonomickým reformám, zastává, alespoň implicitně, názor, že ano; problém sám je však zpravidla obcházen poukazováním na cestu k „socialistické tržní ekonomice". Je zcela přirozené, že i nejenergičtější reformátoři dávají přednost takovému oživení socialistických ekonomik, které by se vyhnulo zjevně kapitalistickým řešením, jde přitom jak o trvající přitažlivost socialistické ideologie, tak o snahu vyhnout se střetu (obvinění z „obdivování kapitalismu") s konzervativními názorovými proudy. Přednost kladné odpovědi na uvedenou otázku by však dala i řada levicově orientovaných osob na Západě: svět by v tomto případě nabízel dva skutečně alternativní modely ekonomiky, což by bylo nejen zajímavější, ale mohlo i uchránit kapitalismus před některými jeho výstřelky.

Za socialistickou, resp. nekapitalistickou tržní ekonomiku je zpravidla považováno takové uspořádání hospodářství, ve kterém instrukce o náplni výroby, cenách apod. nepocházejí od státních úřadů, ale formují je vztahy nabídky a poptávky, tj. stimuly trhu. Současně s tím však podniky, reagující na tyto stimuly, nejsou při tomto uspořádání ve vlastnictví soukromých kapitalistů, ale ve vlastnictví společném či „společenském". Tato ekonomika přirozeně může obsahovat soukromý sektor, tento sektor v ní však nepřevažuje. Není pochopitelné důvodu, proč by takové uspořádání nebylo možné. Na cestu k němu již některé země vykročily: jeho dosažení předpokládá podstatné omezení úlohy ústředního aparátu zabývajícího se „plánováním a řízením" ekonomiky, *rozbití státních monopolů a pověření manažerů menších firem jejich samostatným řízením.*

Představme si, jak by takové ekonomické fungovala. Manažeři všech podniků, vyrábějících určitý druh zboží, by v této situaci rozhodovali samostatně o tom, jaké zboží budou vyrábět, jaké množství a za jakou cenu, a to na základě svého odhadu toho, co trh požaduje. (Přejděme nyní skutečnost, že na počátku by toto uspořádání ekonomiky bylo silně komplikováno nedostatkem téměř všech druhů zboží: ekonomický mechanismus nelze navrhovat za předpokladu trvalé nedostatkovosti.) Ty podniky, jejichž manažeři by provedli správná rozhodnutí, by mohly zvýšit platy svých dělníků a získat od nově vzniklých komerčních bank úvěry k rozšíření svých operací. Problém vzniká u těch ostatních: zde začíná uvedené uspořádání poněkud skřípat a **nevyhnutelně naráží na otázku vlastnictví, či — což je totéž — konečného rozhodování o osudu podniku.**

Podnik, který se dostane do ekonomických problémů, je může řešit v zásadě třemi způsoby. Může zkrachovat, a tedy i propustit všechny své zaměstnance. Nebo se může zevnitř zachránit tak, že změní svůj sortiment či technologii, nebo se bude zabývat něčím zcela jiným. Třetí možný způsob spočívá v tom, že podnik převezme jiná firma, která provede nezbytné změny jeho organizace, výrobního profilu apod. I když podnik může teoreticky být po určitou dobu dotován státem, je v zájmu národohospodářské efektivnosti, aby jeho zdroje byly uvolněny pro produktivní užití. Všechny tři uvedené metody transformace ztrátového podniku jsou však zřejmě u socialistických podniků obtížnější než u kapitalistických.

Je přirozené, že dnů stávající podnikové vedení dnů pracovníci nebudou mít zájem na tom, aby podnik byl likvidován. Všemožně se budou snažit zachránit svá pracovní místa. **Sociálně bolestné rozhodnutí o zrušení beznadějně ztrátových státních podniků může přijmout vláda.** První kroky v tomto směru již učinily vlády v Polsku a Maďarsku. V jakémkoli systému společenského, či veřejného vlastnictví **vzniká však možnost mobilizovat nátlakové skupiny,** snažící se přimět vládu k pozastavení tohoto zákroku: tento problém je dobře znám nejen ze socialistických, ale i kapitalistických ekonomik.

Druhý způsob řešení situace ztrátového podniku, spočívající v proměně podniku zevnitř, by mohl mít lepší vyhlídky. I zde však vzniká otázka, kdo tuto změnu provede. Zřejmě ji nemůže provést stávající vedení podniku, které je třeba vyměnit právě proto, že neprovedlo včas nezbytné změny v podniku. **Pokud jde o podnikovou samosprávu (dělnické rady), zkušenost získaná v Jugoslávii i Maďarsku napovídá, že tyto rady mají zpravidla tendenci uchovávat podnik tak, jak je, a usilovat o jeho subvencování státem.** V situaci, kdy v podniku neexistuje správní rada, zodpovědná a ručící za chod firmy rozhořčeným akcionářům, lze jen těžko stanovit, kdo by mohl převzít odpovědnost a současně disponovat nezbytnými pravomocemi. Řešením navrženým v Maďarsku je „dozorčí rada" jmenovaná relativně nezávislým orgánem, jakým je např. centrální banka, a mající do určité míry nutnou nezávislost. I toto řešení však naráží na otázku vlastnictví: na základě jakých pravomocí či oprávnění by tato početně nevelká rada měla možnost propouštět manažery či dělníky, či provádět rozsáhlé změny uvnitř určité firmy, která je ve společném, resp. společenském vlastnictví.

Na problémy naráží v těchto podmínkách i třetí možné řešení, a sice převzetí firmy jinou společností. Lze si přirozeně představit situaci, kdy určitá zisková firma bude přesvědčena o tom, že by byla schopna spravovat jinou, ztrátovou firmu podstatně lépe než její stávající vedení. Otázkou, která v této souvislosti vzniká, však je, **kdo či jaký orgán ztrátové firmy — její manažeři, dělníci či „dozorčí rada" — je oprávněn k tomu, předat firmu ve společném vlastnictví jinému podniku, a rovněž komu v tomto podniku by tato firma měla být předána.**

200 / 33

V duchu dosavadního řízení ekonomik socialistických zemí se pochopitelně nabízí odjinud, že do daného jednání by měla vstoupit vláda a učinit příslušný převod ve jménu „společnosti" či „lidu" jako celku. To však vrací ekonomický systém zpět k centralistickému řízení se všemi jeho známými nedostatky, které současné ekonomické reformy, usilující o decentralizaci ekonomik, snaží odstranit. Státní orgány, vstupující do ekonomických procesů, zpravidla totiž nepostupují na základě výlučně ekonomických úvah: dostávají se velmi často pod politický tlak, který v demokraticky spravované společnosti (kde jsou politikové nuceni brát ohled na hlasy svých voličů) může být teoreticky ještě větší než ve společnosti řízené autoritativně. V tržní ekonomice soukromovlastnického typu jsou ekonomicky nutná, sociálně však dočasně bolestná, rozhodnutí „provedena" v podstatě anonymně — trhem. V centralizovaně řízené ekonomice, navíc v podmínkách politické demokracie, musí za tato rozhodnutí někdo převzít zodpovědnost. **V této situaci lze očekávat přirozenou snahu vedení vyhýbat se nepříjemným rozhodnutím vyžadujícím adaptaci hospodářských subjektů a prosazovat rozhodnutí jdoucí cestou nejmenšího sociálního odporu.** Zobecníme-li, lze očekávat, že centrální řízení ekonomiky (opírající se o společenské vlastnictví) bude mít v podmínkách politické demokracie i při vyšší kvalifikaci státního aparátu **sklon dospívat nikoli k rozhodnutím znamenajícím maximální přínos pro společnost (ekonomiku) jako celek, ale k rozhodnutím minimalizujícím „sociální náklady" jednotlivých společenských skupin**, tj. sklon preferovat snadná řešení před řešeními lepšími.

Uvedené úvahy jsou příčinou toho, proč reformně uvažující ekonomové v některých socialistických zemích začínají v poslední době přijímat myšlenku, že značná část státního sektoru ekonomiky bude zřejmě muset být postupně převedena do soukromého, tj. **akciového vlastnictví**; zdůrazňována je přitom nutnost postupného provádění této operace. Nejobvyklejším návrhem, opírajícím se současně o potřebu vyšší motivace pracovní síly a vyskytujícím se zejména v SSSR (ale i v dalších zemích), přitom je, že distribuce akcií určité firmy by měla být omezena na osoby, které v ní pracují. Je však zřejmé, že jde jen o dočasné řešení. Takto vzniklí akcionáři totiž jednoho dne nutně svůj podnik opustí — — odejdou do penze, či přejdou k jinému podniku.

Nemá-li v tomto případě akciové vlastnictví zaniknout, musejí se akcie stát převoditelnými. (Lze si přirozeně představit i situaci, kdy odcházející pracovník by byl nucen akcie odprodat, toto řešení má však zřetelné nevýhody.) Problémem ovšem je, na koho by měly být akcie převoditelné. Určité varianty řešení tohoto problému, vyskytující se v poslední době v některých socialistických zemích, předpokládají například, že pracovník, který je držitelem akcií, by je mohl vyměnit za určité zboží. Vlastníkem akcií dané firmy by se však v tomto případě stala osoba či společnost nepracující pro tuto firmu; ta by sice mohla být povinována tyto akcie odprodat, otázkou je však komu. **Všechny uvedené úvahy tak dříve či později dospívají k závěru, že zavedení akciového vlastnictví pracovníků není dlouhodobě uskutečnitelné bez umožnění více či méně otevřeného obchodování s akciemi.** V některých případech reformní představy předpokládají, že nejlepším řešením (alespoň pro krátký čas) by bylo omezit nákup a prodej akcií na institucionalizované akcionáře, tj. jiné podniky, banky apod. Toto řešení však přirozeně neřeší otázku, kdo bude vlastníkem těchto podniků či bank.

Zdánlivě akademická otázka, jak si představit ekonomicky úspěšně fungující nekapitalistické tržní hospodářství, je ve výše uvedeném smyslu jednou z klíčových otázek budoucího vývoje reformujících se ekonomik východní a střední Evropy. Řada úvah napovídá, že přechod těchto ekonomik k efektivnímu hospodaření se neobejde bez vyjasnění pojmu „vlastnictví", a to bez předsudků a ideologických iluzí. Řešení této otázky má přitom základní dopad nejen na ekonomickou efektivnost, ale má i širší pozitivní důsledky. Čím větší je soukromý sektor ekonomiky, tím menší se totiž stává moc státu, tím větší je svoboda jednotlivců i společenských skupin. **Postupný převod státního sektoru do akciového vlastnictví pracujících znamená v tomto smyslu i urychlení postupu od centralizace moci k samosprávnému řízení ekonomiky i společnosti. Cílem přitom není „obnovovat kapitalismus", ale využívat ověřené struktury, efektivní nejen z hlediska ekonomiky, ale i z pohledu politického vývoje společnosti.**

JAN URBAN
Prognostický ústav ČSAV

200/34

ORLÍK BUDE PRO LIDI?

PRAHA (ČTK) — 473,5 ha lesa a luk vítalo od roku 1962 až do nedávných dnů vedoucí funkcionáře UV KSČ a vysoké vládní činitele ČSSR v rekreačním středisku UV KSČ „Orlík". Jsou tady komunikace v délce 15 km, šest přízemních, devět patrových ubytovacích objektů a apartmá ve společenské budově. Snučásti pobytu byla „myslivost". Nechybala černá a vysoká zvěř, ani evropský unikát — jelen Sika.

Ke sportu sloužil bazén a 7km přírodní plaz přehrady. Začátkem prosince tady byl kolaudován vnitřní bazén a dvě sauny [illegible] se o objekt ucházejí podniky cestovního ruchu.

České knihy doma

NADACE CHARTY 77 ve Stockholmu prostřednictvím prof. Janoucha zaslala do Československa 250 titulů exilových nakladatelství. Přibližně 25 tisíc výtisků překročilo ze čtvrtka na pátek (7.—8. prosince) hranice a ve 2 hodiny ráno byly knihy skládány v Knihkupectví K. Čapka na Vinohradech. Přátelé P. Koháčka, vedoucího tohoto knihkupectví, pomáhali knihy nosit z kamionu a posléze kolegové z dalších pražských knihkupectví je třídit.

V prvních minutách neděle 10. prosince, krátce po půlnoci jsme tu zastihli partu obětavých lidí nad hromadami knížek. Na otázku, kolik, že tu vlastně je těchto časopisů a beletrie „ze zahraničí", pokrčil P. Koháček rameny. „To zjistíme až tak kolem čtvrté hodiny ráno." Přišlo mi paradoxní, že se jednalo o zásilku ze zahraničí, a přitom šlo o českou literaturu. Nacházely se zde tituly, které převážet přes hranice či vlastnit bylo nedávno trestné. Dr. Jiřina Šiklová, CSc., právě držela v rukách rozzhodnutí Generálního prokurátora ČSSR ze dne 4. prosince o „zastavení trestního stíhání pro trestný čin podvracení republiky, kterého se měla dopustit tím, že nejméně od roku 1979 až do 9. 5. 1981 prováděla podvratnou činnost zejména tím, že ve větším rozsahu shromažďovala, přechovávala nebo rozšiřovala písemně a jiné materiály obsahově zaměřené proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky a i jejím mezinárodním zájmům, ve spojení s cizími činiteli se podílela na organizování a vyvážení těchto materiálů do zahraničí, kde byly publikovány a nelegálně přepravovány zpět do ČSSR a jednak na jejich rozšiřování na území republiky, vzhledem k zániku trestnosti činu podle § 65 tr. zákona. — Toto jednání obviněné s ohledem na změněnou společensko-politickou situaci pozbylo společenské nebezpečnosti a jeho trestnost zanikla." K rozhodnutí je připojeno poučení tohoto znění: „Proti tomuto usnesení není stížnost přípustná. Podepsán generální prokurátor v zastoupení JUDr. Jiřího Římala."

Právě dr. Jiřina Šiklová byla garantem tohoto převozu „zakázaných" knih do Československa a řekla mi o tom:

„Ano, opravdu jsem byla v r. 81 za převoz manuskriptů a knih souzena, dostala jsem deset let a dnes mám tento výměr, který mě zbavuje trestné činnosti. V Scheinfeldu vzniklo československé dokumentační středisko, které shromažďoval po léta dr. Vilém Prečan, můj přítel — archivář a historik, napřed v Hannoveru, později v roce 1965 kníže Schwarzenberg věnoval část svého rodového zámku na vytvoření tohoto střediska. Celá to byla vytvořena s pomocí nadace Charty 77, Společnosti pro vědu a umění Rockfellerovy nadace a dalších a dalších univerzit po celém světě. Nyní, v souvislosti se změnou společensko-politických poměrů jsme se tedy domluvili, že bychom měli postupovat legální formou a tak jsme tedy s prof. Janouchem a dr. Formánkem navštívili českou vádu, ministerstvo kultury ČSR a Artil a po dohodě jsme dostali povolení, abychom sem tyto knihy mohli dovézt.

Ve středu večer, 6. 12. jsem po jednadvaceti letech dostala pas a ve čtvrtek ráno jsme tedy vyjeli, jela s námi škodovka s několika mládenci z FAMU, kteří jeli sebou jako filmaři-dokumentaristé.

V Scheinfeldu byly připraveny knížky z nakladatelství Index, Konfrontace, Poezie mimo Domov, ze Sixty Eight od Škvoreckých z Toronta a dalších exilových nakladatelství. Odvezli jsme tedy vše, co nám dali: např. knihu souboru esejí V. Havla, Do všech stran, která byla vydána u příležitosti udělení Ceny míru ve Frankfurtu, jsme nakládali přímo z tiskárny, kde byla připravena čerstvě vytištěna.

Přes celnici jsem je převážela já, se svým novým pasem a celnici, místo, aby se na nás naštvali, tak si k nám sedli a začali se s námi bavit. Vyptávali se na Občanské fórum a proč to vezeme. V hovoru se přiznali, že jim je líto, že nám takovéhle knížky museli zabavovat, a že si je nemohli ani přečíst. Natočili jsme tedy zároveň dokument o tom, jak tento kamion přejíždí naše hranice a knížky budou předány třem knihkupectvím v naší republice."

Ta dvě knihkupectví, v nichž se knihy ještě neprodávaly, jsou v Brně a v Bratislavě. Do pondělka si pro svou „várku" do Knihkupectví K. Čapka jejich zástupci nepřijeli s odůvodněním, že jim chybí nějaké razítko. Na Vinohradech se tento malý dárek, který nestačí poptávce čtenářů, rozprodal během pondělí a úterý.

Irena GEROVÁ

V Bratislavě byly filmy do kina vezeny přímo z trezoru

Fórum, které má jeden primát

FÓRUM MLADÉHO FILMU, celostátní přehlídka a mezinárodní účastí (IV. ročník ve dnech 3. až 7. prosince) vzniklo roku 1984 v letech hluboké normalizace jako první, byť jo Umlčovaně demokratické „fórum", protiváha kožené oficiózních festivalů celuloidového snažení. Pro svůj ryze pracovní, neformální charakter si vyslouží jistý kredit mezi normálně smýšlejícími filmaři a kritiky, nejen pro rovnoprávnou konfrontaci profesionální, studentské a amatérské tvorby, aktivní přítomnost klubistů, přibližování děl mladých tvůrců nejen ze států východní Evropy, ale především pro systematické přibližování umělecných hodnot kinematografické produkce šedesátých let.

Právě od zmíněného roku zde bylo postupně uvedeno množství tabulizovaných titulů, mezi nimi i děl nikdy neuvedených [např. Zabitá neděle D. Vihanové již v roce 1987]; podobným způsobem akce pomohla prosadit se i některým novodobě perzekvovaným titulům [Dům pro dva M. Zábranského, Džusový román F. Fenice, Pražská pětka T. Vorlíčka].

Slovenští pořadatelé pečlivě zvažovali, zdali letošní ročník vzhledem k současné situaci uskutečnit. Jedním z „pozitivních" argumentů byl fakt, že v průběhu října se snažili někteří odpovědní funkcionáři akci administrativně zrušit, podařilo se dokonce ji částečně finančně „obestavit" [Národní výbor hlavního města SSR Bratislavy]. Navíc ještě v době konání Fóra byla situace v dunajské metropoli dost napjatá, ve funkcích tvrdošíjně setrvávali všichni vedoucí funkcionáři a dále některé kulturní instituce v čele s ministrem kultury Kovářem a ředitelem Slovenské filmové tvorby Bandíkem FMF ukázalo bojkotovali. Stejně jako vedoucí pracovníci Čs. filmu a pragmatickou jeho nejrychlo sešitého Svazu filmových umělců...

Fórum 89 se dostalo trefilo do klíčových dnů. Nejen z důvodů nového kola lidových demonstrací, týkajících se oprávněné nespokojenosti se sestavením federální vlády (účastníci FMF přerušili průběh akce a zúčastnili se shromáždění, organizovaného Veřejností proti násilí, ale i neformálních kontaktů se stávkujícími studenty); nejen pro potřebu Fóra mladého filmu se v prvních prosincových dnech otevírály bratislavské trezory, kopie s kabercovými páskami a ministerskými razítky putovaly přímo do promítacích sálů, kde byly rozpečetěovány, a filmy rovnou nasouvány do projektorů. — Měl jsem tu čest takto ověřovat dokument Oldřicha Kříže Zahrádkář, pojednávající o spletité životní cestě Josefa Pavla, bývalého interbrigadisty, za gottwaldovských represí „agenta imperialismu" a v době Pražského jara 68 ministra vnitra...

Vůbec dokumenty let nedávno minulých — dílem pečlivě programovaná (Spříznění volbou K. Vachka, Devět kapitol ze starého dějepisu F. Fiešl], dílem aktuálně zařazené (V srdci Evropy D. Holuba, Dějiny na 8 V. Töberského, množství žurnálů z pohnutých dní před a po srpnové okupaci], tvořily obsahovou osu čtvrtého ročníku. Jejich naléhavě současný apel však nemohl z centra pozornosti vytlačit některé tabulované skvosty z konce 60. let, ať již jde o Helgeho Stud nebo filmy Jurajo Jakubiska Zbehovia a putníci (v plné metráži, i se sekvencí sovětských tanků) a Vlčí kovia, skroty a blázni, ten uvedený zde v československé premiéře!

V takto nabité konkurenci se nemohly nezistratily ani některé nedávno vyrobené snímky, realizované pochopitelně dávno před 17. listopadem. Potěšitelné je, že jde především o celovečerní prvotiny Čas sluhů I. Pavlásková [Bratislavský filmařík, tradiční cena diváckého plebiscitu] a Zvítala ve městě V. Křístka, řadu účastníků rovněž zaujala experimentální dílo M. Zábranského Messeba. V nauhyčejně široce strukturovaném spektru krátkometrážních titulů — zahrnujících hranou i dokumentární produkci, díla současná i minulá, profesionální, studentská i amatérská — zcela překvapivě zvítězil amatérský hraný snímek J. Polišenského Portrét, vydařená komorní studie jednoho příležitostného citového vztahu. V konkurenci zahraničních příspěvků (SSSR, Polsko, Maďarsko, USA, dále aktivní účast předních filmových osobností z Francie a Rakous-

ka) jednoznačný primát patří debutu slovenského režiséra S. Sidéliuse Mimořádná událost obvodního významu, pojednávající o zhoubné činnosti komsomolských aparátníků na sklonku brežněvovské éry.

Reprezentativní účast filmových tvůrců a teoretiků podpořila smysluplnými celého setkání, trebaže tentokrát konaného právem ve stínu jiných, dnes důležitějších fór, a to v improvizované podobě jakési diskusní tribuny. Tentokrát obor. nějí nastolované otázky se snažily spíše nepřerušovat zapomenutou a silně aktivní kontinuitu, aby v roce 1990 se bratislavské Fórum znovu mohlo vrátit ke svému nejvlastnějšímu poslání, totiž diagnostikování nejzávažnějších nedužit kinematografie.

Pavel MELOUNÍK

200132

Co hořelo v lomu?

PRAHA (ješ) — Krabice, již včera v konferenčním sále Občanského fóra v pražské výstavní síni Aurora otevřeli za velkého zájmu našich i zahraničních novinářů dva studenti plzeňské techniky M. Janoušek a R. Sedláček, nebyla nijak velká, její obsah však pro přítomné znamenal senzaci., jež — bohužel — není u nás dnes úplně ojedinělá. V krabici byly uloženy různě ohořelé dokumenty, jež byly v minulých dnech pálený v lomu v Zálužl u Plzně. Jak jsme na vlastní oči viděli ze začernalých, ale částečně dobře čitelných listin, jde o přísně tajné dokumenty místních správ StB a SNB. Zprávy o vyšetřování, sledování, a také různá udání nesou data z dlouhého časového období, od roku 1948 až 86, nejde tedy v žádném případě o pravidelnou skartaci. Zbytky dokumentů — 10. prosince hořelo v lomu osm až deset obětů na celkové ploše sto metrů čtverečních — budou předány odborníkům. O výsledcích jejich práce a o dalších podrobnostech případu, na který studenty upozornilo plzeňské Občanské fórum, bude veřejnost dále informována.